

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Міжнародні економічні відносини

Галузь знань

29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність

292 «Міжнародні економічні відносини»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Вплив війни в Україні на світову економіку»

Здобувача: Полуянової Анастасії Максимівни

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вінська Оксана Йосипівна

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., доцент Федірко О.А.

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Міжнародні економічні відносини

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

29 «Міжнародні відносини»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

292 «Міжнародні економічні відносини»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

С.І. Ткаленко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.А. Федірко

20__ р.

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Полуяновій Анастасії Максимівні

Очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему « Вплив війни в Україні на світову економіку»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "28" 12, 2023 р .№ 2320-СТ
Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах

План кваліфікаційної бакалаврської роботи	
Розділ 1	Теоретичні основи дослідження впливу війни на світову економіку (назва розділу)
Розділ 2	Аналіз впливу війни в Україні на світову економіку (назва розділу)
Розділ 3	Перспективи посилення впливу війни на світову економіку (назва розділу)
Об'єкт дослідження:	Процес впливу війни в Україні на світову економіку

Предмет дослідження:	Динаміка та секторальна специфіка впливу війни в Україні на світову економіку.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Визначення особливостей впливу війни в Україні на світову економіку та ключових напрямів трансформації міжнародних інтеграційних процесів України за умов війни

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	З'ясувати сутність та класифікацію війн; Визначити форми впливу війни на світову економіку.
У розділі 2	Проаналізувати динаміку впливу війни в Україні на світові фінансові ринки; Проаналізувати динаміку впливу війни в Україні на світові ринки сільськогосподарських товарів; Проаналізувати динаміку впливу війни в Україні на світові енергетичні ринки.
У розділі 3	Визначити оцінку впливу війни в Україні на інвестиційну привабливість ЄС. Визначити ключові напрями трансформації міжнародних інтеграційних процесів України за умов війни.

**Завдання підготував
науковий керівник**

_____
(підпис)

Вінська О.Й.
(ініціали, прізвище)
« ____ » _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

_____
(підпис)

Полуянова А.М.
(ініціали, прізвище)
« ____ » _____ 20__ р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 86 сторінок, 6 таблиць, 26 рисунків, список використаних джерел з 82 найменувань, додатки

Назва кваліфікаційної бакалаврської роботи

«Вплив війни в Україні на світову економіку»

Об'єктом дослідження є процес впливу війни в Україні на світову економіку.

Предметом дослідження є динаміка та секторальна специфіка впливу війни в Україні на світову економіку.

Мета даної дипломної роботи полягає у визначенні особливостей впливу війни в Україні на світову економіку та ключових напрямів трансформації міжнародних інтеграційних процесів України за умов війни.

Для досягнення поставленої мети в роботі поставлені наступні *завдання*:

- розкрити сутність та класифікація війн
- визначити форми впливу війни на світову економіку
- проаналізувати динаміку впливу війни в Україні на світові фінансові ринки
- проаналізувати динаміку впливу війни в Україні на світові ринки сільськогосподарських товарів та на енергетичні ринки
- проаналізувати динаміку впливу війни в Україні на світові ринки енергетичні ринки
- оцінити вплив війни в Україні на інвестиційну привабливість ЄС
- визначити ключові напрями трансформації міжнародних інтеграційних процесів України за умов війни

Практичне значення отриманих результатів полягає у їх впливі на різні сфери економічної діяльності. По-перше, результати можуть бути використані урядом

України для розробки та коригування економічної політики, спрямованої на стабілізацію та відновлення економіки під час і після війни.

По-друге, отримані дані надають цінну інформацію для інвесторів, допомагаючи знизити ризики та приймати обґрунтовані рішення щодо інвестування в українську економіку, що сприятиме її відновленню та зростанню. Для бізнес-структур дослідження пропонує стратегії адаптації до нових економічних умов, включаючи перегляд логістичних ланцюгів, пошук нових ринків збуту та оптимізацію виробничих процесів. Результати також можуть слугувати основою для розробки нових міжнародних угод та співробітництва, сприяючи інтеграції України у глобальні економічні процеси та відкриваючи нові можливості для зростання.

У сфері освіти і науки дослідження стане цінним джерелом для підготовки студентів економічних спеціальностей, підвищуючи їх обізнаність про сучасні економічні виклики та можливості.

Аналітики та фінансові експерти можуть використовувати ці дані для розробки точних прогнозів та стратегій, що допоможуть пом'якшити негативні наслідки війни та використати нові можливості, які виникають внаслідок змін на ринках.

Таким чином, практичне значення отриманих результатів сприяє розвитку державної політики, підтримці інвесторів, адаптації бізнесу, укладанню міжнародних угод, підготовці освітніх матеріалів та проведенню наукових досліджень.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи – 2024 рік.

Рік захисту роботи – 2024 рік.

Ключові слова: війна в Україні, світова економіка , міжнародні економічні відносини, глобалізація, Євросоюз, структурні зміни у світовому господарстві, геополітичне становище України, міжнародні інтеграційні процеси, фінансові ринки, ринки сільськогосподарських товарів, енергетичні ринки, інвестиційна привабливість ЄС.

В і д г у к
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувачки факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»

Полуянової Анастасії Максимівни

на тему: **«Вплив війни в Україні на світову економіку»**

- 1. Актуальність теми:** Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується підвищенням рівня невизначеності міжнародних економічних відносин та структурними змінами у світовому господарстві. Така ситуація супроводжується перебігом складних глобальних процесів, зокрема розвитком воєнних та політичних конфліктів, що призводить до структурної перебудови світових ринків, зміни правил гри та взаємовідносин між споживачами та продавцями товарів й послуг. Вищезазначене свідчить про особливу актуальність обраної теми.
- 2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи:** розкрито сутність та класифікацію війн; визначено форми впливу війни на світову економіку; проаналізовано динаміку впливу війни в Україні на світові фінансові, аграрні та енергетичні ринки; оцінено вплив війни в Україні на інвестиційну привабливість ЄС.
- 3. Наявність самостійних розробок автора:** визначено ключові напрями трансформації міжнародних інтеграційних процесів України за умов війни.
- 4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:** можуть бути використані для розробки економічної політики, спрямованої на стабілізацію та відновлення економіки під час і після війни, а також можуть слугувати основою для розробки нових міжнародних угод, які сприяють інтеграції України у глобальні економічні процеси та відкривають нові можливості для зростання.
- 5. Наявність недоліків:** перевірка програмним продуктом Unicheck виявила 34,2% подібності тексту дипломної роботи.
- 6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:** наведені вище недоліки суттєво не впливають на значущість роботи. Робота є самостійним науковим дослідженням і рекомендується до захисту з позитивною оцінкою. Оцінка наукового керівника - 40 балів.

Науковий керівник:

доцентка кафедри
європейської економіки і бізнесу,
доц., к.е.н.

Вінська О.Й.

“ 03 ” червня 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ВІЙНИ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ	6
1.1 Сутність та класифікація війн	6
1.2 Форми впливу війни на світову економіку	12
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ	19
2.1 Динаміка впливу війни в Україні на світові фінансові ринки	19
2.2 Динаміка впливу війни в Україні на світові ринки сільськогосподарських товарів	27
2.3 Динаміка впливу війни в Україні на світові енергетичні ринки	34
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ ВІЙНИ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ	40
3.1 Оцінка впливу війни в Україні на інвестиційну привабливість ЄС	40
3.2 Ключові напрями трансформації міжнародних інтеграційних процесів України за умов війни	46
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАТНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується підвищенням рівня невизначеності міжнародних економічних відносин, структурними змінами у світовому господарстві. Така ситуація супроводжується перебігом складних глобальних процесів, призводить до значних суспільно-економічних перетворень. Варто зазначити, що період 2008–2019 рр. та початок 2020 р. характеризується рядом подій різного масштабу: світова економічна криза, падіння та часткове відновлення цін на енергоносії, сланцева революція, розвиток військових та політичних конфліктів, уповільнення зростання світової економіки. Все це призвело до структурної перебудови світових ринків, зміни правил гри та взаємовідносин між споживачами та продавцями товарів, послуг. Окрім того, інтенсивний розвиток процесів глобалізації економіки останнім часом охоплюють все більше країни світу та впливають на безліч сфер людської діяльності. Однією з таких сфер, де ці процеси виявилися особливо сильно та стали важливим чинником зростання й водночас джерелом нестабільності є міжнародні економічні відносини, що обслуговують реальний рух товарів, послуг і факторів виробництва.

Геополітичне становище України створює унікальні можливості розвитку співробітництва з країнами Єврорегіону. Розташування в центрі Європи дає перевагу нашій країні в сухопутних та морських шляхів. Потужний внутрішній потенціал (науково-технічний, економічний, мінерально-грунтовий та трудовий) створює умови для взаємовигідного міжнародного поділу праці, співпраці, спеціалізації та інтеграції України у глобальні ланцюжки створення вартості та світовий економічний простір.

Мета даної дипломної роботи полягає у визначенні особливостей впливу війни в Україні на світову економіку та ключових напрямів трансформації міжнародних інтеграційних процесів України за умов війни.

Для досягнення поставленої мети в роботі поставлені наступні *завдання*:

- розкрити сутність та класифікація війн
- визначити форми впливу війни на світову економіку
- проаналізувати динаміку впливу війни в Україні на світові фінансові ринки
- проаналізувати динаміку впливу війни в Україні на світові ринки сільськогосподарських товарів та на енергетичні ринки
- проаналізувати динаміку впливу війни в Україні на світові ринки енергетичні ринки
- оцінити вплив війни в Україні на інвестиційну привабливість ЄС
- визначити ключові напрями трансформації міжнародних інтеграційних процесів України за умов війни

Об'єктом дослідження є процес впливу війни в Україні на світову економіку.

Предметом дослідження є динаміка та секторальна специфіка впливу війни в Україні на світову економіку.

Методи дослідження. При написанні бакалаврської роботи використовувалися теоретичні та емпіричні методи дослідження, які допомогли мені отримати результати розробки пропозицій щодо креслення впливу війни в Україні на світову економіку. Теоретичні методи використовувалися у процесі аналізу літератури щодо сутності війни та її впливу на міжнародні економічні відносини. Більшість методологічного дослідження було зроблено на основі аналізу літературних джерел, які стали основою для подальших досліджень. Емпіричні методи, що більш детально визначають особливості дослідження обсягів експорту, динаміки фондових індексів, були отримані на основі аналізу статистичних джерел щодо динаміки інвестицій та цін на світовому енергетичному та продовольчому ринках.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові праці українських та зарубіжних економістів, присвячені проблемам війни, розвитку міжнародних

економічних відносин, матеріали спеціальних періодичних видань, звітні дані статистичних ресурсів (unctad, НБУ), міжнародних організацій, Інтернет-ресурси.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ВІЙНИ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

1.1 Сутність та класифікація війн

Зміна світового устрою з біполярного на багатополарний, що відбувається в епоху глобалізації, супроводжується значним зростанням кількості конфліктів. Характерною їх особливістю стає перехід з глобального рівня на регіональний і локальний. Наразі локальні війни та збройні конфлікти є однією з найсерйозніших загроз як для національної, так і для міжнародної безпеки.

Розвиток цивілізації та усвідомлення людством взаємозалежності й взаємопов'язаності сучасного світу не забезпечили виключення війни та воєнних конфліктів як засобу силового вирішення міждержавних, релігійних, етнічних та інших протиріч. Вихід з конфліктних ситуацій за допомогою зброї, як не прикро це визнавати, залишається важливим аспектом сучасності. З 1990 по 2004 рік у світі спалахували майже 57 локальних війн та воєнних конфліктів, і лише чотири з них були міждержавними. Отже, з появою багатополарного світу замість біполярного умови глобалізації супроводжуються сплеском різних конфліктів, які часто переходять з глобального на регіональний та локальний рівні. Локальні війни та воєнні конфлікти становлять сьогодні одну з основних загроз як для національної, так і для міжнародної безпеки [1].

Нові реалії вимагають нового осмислення понять "локальна війна" і "воєнний конфлікт". Згідно з сучасними військово-теоретичними поглядами, війну визначають як соціально-політичне явище, пов'язане з докорінною зміною характеру відносин між державами, народами, націями, класами та соціальними групами та переходом протиборчих сторін від ненасильницьких форм боротьби до

прямого застосування зброї та інших насильницьких засобів для вирішення певних суспільно-політичних, економічних, ідеологічних, а також національних, релігійних, територіальних та інших протиріч. При всьому розмаїтті поглядів на війну загальноновизнаним є її зв'язок з політикою. У їх складній взаємозалежності визначальними є соціально-політичні чинники. Глибинні причини, справжній механізм виникнення війни зумовлюються багатофакторним комплексом причинно-наслідкових зв'язків, вкрай загостреними суперечностями, які вже не можуть бути вирішені політичними засобами, без застосування насильницьких засобів. Мають місце певні розбіжності у трактуванні понять "війна", які відповідають різним науковим парадигмам, але за суттю вони однакові.

Сутність війн можна розглядати з різних точок зору, враховуючи їхні соціальні, економічні, політичні та культурні аспекти. Війни можна розглядати як результат взаємодії різних суспільних сил, що виникають через конфлікти інтересів, інтеграцію культур та ідеологій, а також через прагнення до влади, територіального розширення чи захисту своїх інтересів. Основна сутність війни полягає в збройному конфлікті між двома або більше сторонами, який спричиняє значні людські та матеріальні втрати.

Поняття «війна» досліджувалось багатьма науковцями та вченими, яке більш детально пропонуємо охарактеризувати в таблиці 1.1.

Економічно, війна може бути розглянута як спосіб забезпечення ресурсів або контролю над ними, а також як стимул для технологічного прогресу та розвитку. Проте вона також призводить до великих витрат і знищень, що може важко компенсувати її позитивні наслідки.

Політично, війни можуть відображати боротьбу за владу, зміну політичних систем або прагнення до незалежності. Вони можуть бути спрямовані проти агресії або для втручання у внутрішні справи інших країн.

Соціокультурно, війни відображають цінності, ідеали та історичні традиції суспільства. Вони можуть бути спричинені релігійними, етнічними або

ідеологічними конфліктами, а також прагненням зберегти свою культуру та ідентичність.

Таблиця 1.1 - Сутність поняття «війна»

Джерело	Характеристика
Г. М. Каллена	це збройне протистояння між двома або більше суверенними інституціями міжнародного права, які використовують організовані збройні сили для досягнення конкретних цілей
Л. Оппенгейм	явище як зіткнення між двома або більше державами за допомогою збройних сил з метою подолання один одного та нав'язування таких умов світу, які забажають переможця
Дж. Г. Старк	це є змаганням між двома або більше державами, насамперед, за допомогою збройних сил, і кінцевою метою кожного з його учасників є перемога або інше нав'язування своїх умов досягнення миру»
Г. Сорель	це політичний акт, за допомогою якого держави, нездатні врегулювати суперечки щодо своїх зобов'язань, прав чи інтересів, вдаються до збройної сили, щоб вирішити, яка з них сильнішою, і у такий спосіб нав'язати свою волю іншій державі

Джерело: складено автором на основі [2], [3], [4], [5].

На основі класового підходу були сформовані наступні підстави для класифікації війн: історичні (за зв'язком з епохою та впливом на хід історії) та соціально-політичні (за типом суперечностей та соціально-політичним характером). Військово-технічні підходи (оборонні, наступальні, маневрені, позиційні, ядерні, звичайні, комбіновані) та масштабні (швидкоплинні, затяжні, світові, локальні, коаліційні, двосторонні) також враховуються.

Існує багато підходів до класифікації війн, залежно від критеріїв, що використовуються, які більш детально наведені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 - Класифікація війн

Ознака	Класифікація
За масштабом	Глобальні війни: війни, в яких беруть участь багато країн і вони ведуться на різних континентах. Регіональні війни: війни, обмежені територією певного регіону або кількох суміжних регіонів. Локальні війни: війни, які ведуться на обмеженій території, зазвичай між сусідніми країнами або в рамках однієї країни.
За тривалістю	Короткочасні війни: тривалістю від кількох днів до кількох місяців. Довготривалі війни: тривалістю від кількох місяців до кількох десятиліть.
За характером учасників	Міждержавні війни: війни між державами. Внутрішньодержавні війни: війни, які відбуваються всередині однієї держави між різними групами або фракціями.
За метою або причиною	Експансійні війни: війни, спрямовані на розширення території або впливу держави. Оборонні війни: війни, які розпочинаються для захисту від вторгнення або агресії. Ідейні (ідеологічні) війни: війни, які борються за поширення або захист ідеологічних принципів, наприклад, релігійних або політичних.
За масштабом участі населення	Тотальна війна: війна, в яку включається весь народ та всі галузі господарства для досягнення перемоги. Локальна (часткова) війна: війна, в яку включаються обмежені ресурси та частка населення.

Джерело: створено автором на основі [6], [7]

Можливість вирішення нових війн, залежить від соціально-політичних факторів, ризиків та викликів безпеки держав, які мають фундаментальний і ситуативний характер.

Серед фундаментальних політичних факторів варто відзначити:

– наявність у воєнних стратегіях сильних країн та оборонних союзів концепцій використання силових заходів у разі загрози війни, а також певних стереотипів воєнно-політичного мислення;

- зміцнення національних армій та створення нових міждержавних збройних формувань, включаючи багатонаціональні сили, зокрема сили швидкого реагування;
- продовження гонки озброєнь у різних формах, включаючи постійне удосконалення зброї та перехід до технічно складних видів зброї, яка недоступна країнам "третього світу" і т.д. Бжезінський у своїй книзі "Велика шахівниця" зазначає, що геостратегічне домінування США ґрунтується на неперевершеній американській технології та техніці;
- схильність багатьох "технологічних" держав до вирішення конфліктів силовими (збройними) засобами через збільшення населення, розвиток технологічної бази та зменшення ролі сільського господарства у економіці, що ускладнює можливість забезпечення держав внутрішніми ресурсами без залучення зовнішніх. Це, в кінцевому підсумку, призводить до агресивної зовнішньої політики (Н. Чоукрі, Р. Нортон).

Щодо ситуативних соціально-політичних причин, то найбільш поширені фактори наведені на рисунку 1.1.

Аналізуючи соціально-політичні та правові ознаки війни, можна дати таке визначення: війна - це легітимне організоване використання державою збройної сили для досягнення політичних цілей шляхом насильницьких дій проти іншої держави або значних соціальних сил, масштаб та інтенсивність яких не залишають місця для іншого тлумачення політичних намірів сторін [61].

Отож, війну можна трактувати як досягнення цілей однієї держави на території іншої держави з метою розширення своєї території та збагачення ресурсами, всі цілі підкріплені політичними та економічними мотиви захоплення чужої території.

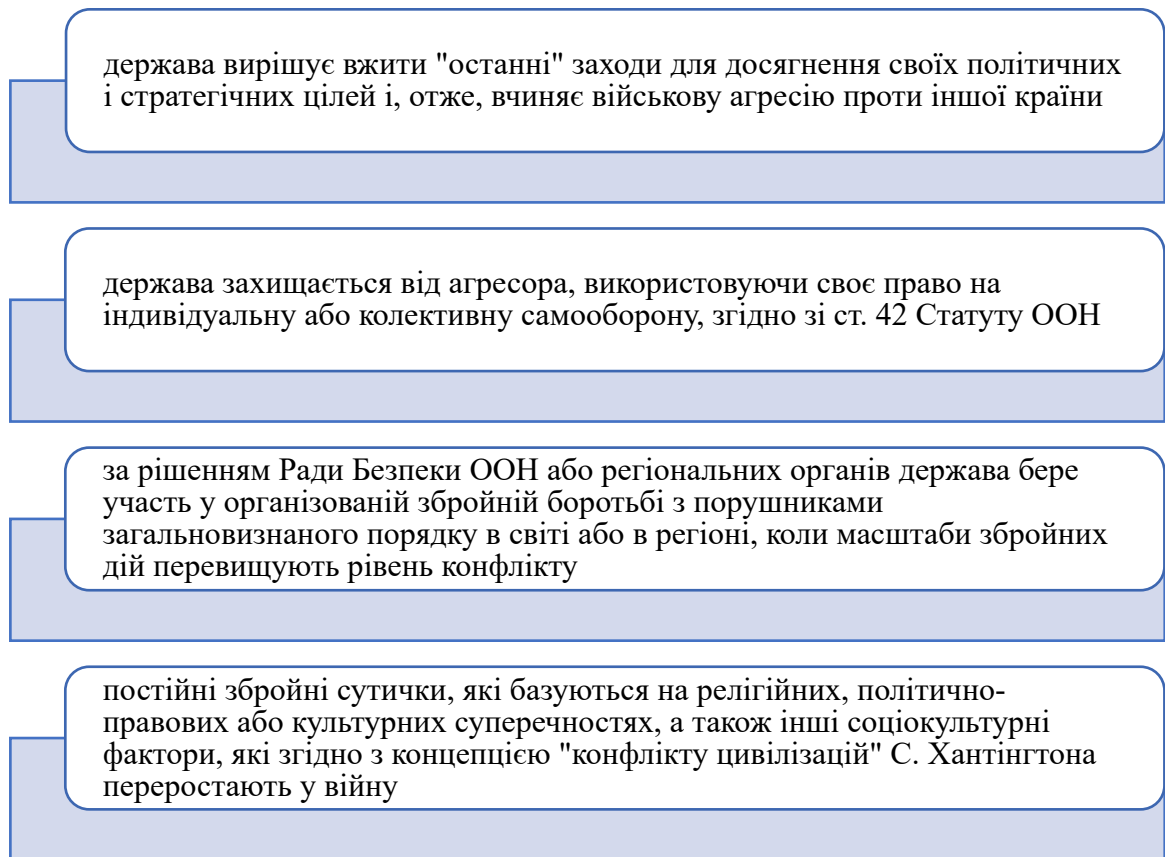

Рисунок 1.1 – Характеристика ситуативних соціально-політичних причин війни

Джерело: [8]

Подолання війни як засобу вирішення соціально-політичних конфліктів пов'язане з розвитком культури миру і цивілізованих відносин між державами, з установленням поваги до міжнародного права та вирішенням глобальних і локальних проблем спільними зусиллями Об'єднаних Націй. Особливу важливість має подолання нерівномірного економічного розвитку різних регіонів світу, конфліктів через різні соціально-політичні системи, а також ідеологічних та релігійних розбіжностей. Для цього необхідно вирішувати конфлікти мирними шляхами, сприяти соціальній справедливості та розвитку демократії, а також відмовлятися від застосування силових методів вирішення конфліктів.

Зміст війни включає дві основні сторони: воєнно-технічну і політичну. Перша сторона, воєнно-технічна, визначається еволюцією зброї і знаходиться у постійному розвитку. Це обумовлено історичним характером наступальної та

оборонної зброї, які взаємно впливають одна на одну. Ця взаємодія схожа на взаємозв'язок між списом і щитом, стрілою і панцирем, кулею і бронежилетом, ракетою і протиракетною обороною. У ХХІ столітті сучасна війна відбувається у високотехнологічній формі, де технічна складова відіграє важливу роль [9].

Чим більша руйнівна сила технічної сторони війни, тим більший вплив вона має на політичну стратегію. Наприклад, ядерна зброя, якщо її застосувати першою, може перетворити наступну війну у оборонну, забезпечуючи безпеку для країн, які мають її. Ця ідея, хоча й дещо складна, була підтримана деякими військовими керівниками.

Політична сторона війни полягає в досягненні урядом поставлених цілей збройним шляхом. Хоча війна ведеться між народами, рішення щодо проведення, продовження чи припинення війни приймаються політичними лідерами. Сучасна політика стала складнішою, оскільки зменшується роль держав у формуванні міжнародної політики, і зростає культурно-політична експансія окремих країн та альянсів, які конкурують за гегемонію [62].

Отже, війна у політологічному контексті є соціально-політичним явищем, що включає в себе соціальне насильство з використанням збройних механізмів і засобів, пов'язаних з глибинними основами політики держав та значними політичними силами.

1.2 Форми впливу війни на світову економіку

Війна має серйозний і довготривалий вплив на світову економіку, який може бути відчутним як у країнах, що перебувають у конфлікті, так і в усьому світі через різні канали та механізми впливу [59], [60].

Війна має значний вплив на світову економіку через різні форми, які детальніше наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 - Характеристика форм впливу війни на світову економіку

Форма впливу	Характеристика
Руйнування інфраструктури	Може призвести до значного руйнування інфраструктури, включаючи дороги, мости, будівлі, комунікаційні системи та інше.
Збитки виробництва	Призводить до припинення або зниження обсягів виробництва в наслідок знищення виробничих потужностей, евакуації персоналу, перерозподілу ресурсів тощо.
Збільшення витрат на оборону	Країни, що перебувають у війні, зазвичай збільшують витрати на оборону, що може призвести до відсоткового зменшення витрат на соціальні програми, освіту, охорону здоров'я тощо.
Зменшення інвестицій та бізнес-активності	Створює невизначеність та ризик, що може призвести до зменшення інвестицій та бізнес-активності в країні, що перебуває у конфлікті, а також в сусідніх країнах та у всьому світі
Збільшення витрат на гуманітарну допомогу	Війна може призвести до великого числа внутрішньо переміщених осіб та біженців, що потребують гуманітарної допомоги.
Зміни в торговельних відносинах	Може привести до змін в торговельних відносинах між країнами, зокрема до збільшення відданості та захисту внутрішнього ринку, введення тарифів та інших обмежень на міжнародну торгівлю.
Економічне відновлення після війни	Після завершення конфлікту країнам доводиться здійснювати значні зусилля для відновлення економіки та соціально-економічних систем.

Джерело: складено автором на основі [10], [11]

Вплив війни на світову економіку значною мірою маскується під час обліку національного доходу, який не враховує втрату життів і знищення фізичного та людського капіталу, пов'язані з війною. Ресурси, витрачені на війну, розглядаються як кінцеві товари чи послуги, а не як витрати виробництва. Такий підхід не враховує повнісінького впливу війни на економіку. Він зосереджується лише на впливі війни на ВВП на душу населення, що може призвести до неправильних висновків про користь війни для бізнесу [58]

Ретельне вивчення війни в контексті великого обсягу даних показує, що війна не приносить користі бізнесу. Вона призводить до зменшення ВВП на душу населення через нижчу продуктивність праці та загальну продуктивність факторів виробництва, а також через знищення наявного фізичного та людського капіталу та відсутність інвестицій у новий капітал. Війна шкодить не лише виробництву, а й споживанню, що призводить до загального погіршення економічної ситуації країни.

Війну та інші форми збройних конфліктів слід розглядати як головну перешкоду для економічного розвитку країн з низьким рівнем доходу, багато з яких стикаються з етнічними та релігійними конфліктами.

Після будь-яких конфліктів та воєн країни стикаються з двома основними проблемами: відновлення економіки та запобігання поновленню конфлікту. Економічне відновлення є важливим фактором, що визначає розвиток країни та власне впливає на її відновлення, більш високі темпи зростання економіки стабілізують країну як в економічному вимірі так в психологічному. Жителям країни потрібно не тільки знати про зупинку війни, але й розуміти, що вони матимуть економічну підтримку зі сторони своєї влади.

Післявоєнне відновлення економіки важливе для країни, оскільки близько 40% країн, які пережили громадянську війну чи збройні конфлікти повертаються до війни протягом десятиліття, дане явище відоме як «конфліктна пастка» [12]. Згідно світової статистики 57% усіх країн, які постраждали від однієї громадянської війни у період 1945–2009 років, згодом пережили хоча б один конфлікт. Саме громадянські війни, які повторюються, стали сьогодні домінуючою формою збройних конфліктів у світі. Фактично з 2003 року кожна громадянська війна, яка почалася, є продовженням попередньої громадянської війни. Таким чином, країни з жорстоким минулим з більшою ймовірністю зіткнуться з новими конфліктами.

За останні 15 років з'явилися переконливі докази, що економічні характеристики є важливими визначальними чинниками ризику конфлікту.

Дослідження низки авторів показують, що рівні доходів і зростання тісно корелюють з початком конфлікту [13], [14], [15], [16]. Таким чином, сила економічного відновлення має вирішальне значення для запобігання циклу воєн та відсталості.

Існують переконливі докази того, що після закінчення громадянської війни в країнах спостерігаються темпи зростання, що перевищують середні, більш відомі як дивіденди світу [14], [15]. Економіка країн, порушених конфліктом, щорічно зростає приблизно на 1,6% менше в порівнянні з мирними країнами, але після закінчення війни темпи економічного зростання країн, які пережили збройний конфлікт зростають на 1%. Ця загальна закономірність означає, що цим економікам зазвичай потрібно у середньому 22 роки на відновлення, тобто повернення до довоєнного рівня доходів.

Якщо уважно придивитися до 10 років після війни, можна побачити, що післявоєнна відбудова починається повільно і досягає найбільшого рівня приблизно на четвертий, п'ятий та шостий рік після закінчення війни [17]. Однак даний мирний дивіденд не є автоматичним. Як показує приклад Бурунді, у багатьох країнах насильство низького рівня (визначуване як причина 25-999 смертей на рік) продовжується і після закінчення війни. Таким чином, для того, щоб наздогнати країни, вони мають покласти край цим насильствам.

На рисунку 1.2 нестабільні держави класифікуються за тим, як переплітаються їхня економіка та конфлікти.

У деяких країнах (в основному азіатських) зберігалось позитивне зростання доходів протягом усієї громадянської війни та після неї, тоді як в інших країнах (в основному африканських) перед війною спостерігався явний спад доходів. Після війни більшість країн переживають сильне піднесення. Лише три країни не пережили відновлення: Еритрея, Бурунді та Ліберія. Можливо, ще зарано говорити про те, чи відновлюється Ліберія після війни, а у випадку з Бурунді за громадянською війною були роки дрібних збройних конфліктів [19].

Рисунок 1.2 - Досвід зростання доходів країн, які пережили війни та збройні конфлікти

Джерело: [18]

Війна несе не тільки розвал інфраструктури та внутрішньополітичний розкол країни, а й впливає на формування нових тенденцій у світовій економіці та економіці країни поза війною. Саме під впливом кризи відбувається перезапуск економіки та створюються нові тенденції, оскільки розвиток торгівлі чи інформаційних технологій, по суті, породив війну.

Війна – це не лише продумана стратегія – це насамперед засіб захоплення території та руйнування інфраструктури країни.

Війна чи військовий конфлікт між двома державами – це, перш за все, змагання їхніх економік, і переможцем стає не найрозвиненіший на момент початку війни, а найсильніший та найстабільніший. Яскравим прикладом такої війни є війна між Німеччиною та СРСР 1941-1945 років [20], [21].

Вартість війни значною мірою маскується обліком національного доходу, який ігнорує пов'язані з війною людські жертви та руйнування фізичного і людського капіталу. Більше того, ресурси, виділені на війну, розглядаються як кінцеві товари чи послуги, а не як витрати виробництва. Дане дослідження не робить жодних поправок на ці аспекти обліку національного доходу. Воно розглядає лише вплив війни на ВВП на душу населення, як він вимірюється та

ставить під сумнів припущення багатьох про те, що війна - це добре для бізнесу, імовірно, на тій підставі, що війна збільшує зайнятість і виробництво.

Ретельне вимірювання війни в контексті великого масиву даних свідчить про те, що війна не є корисною для бізнесу. На додаток до втрати життів і руйнування фізичного та людського капіталу, які ігноруються в обліку національного доходу, а також неправильного трактування вартості війни як позитивної величини в обліку національного доходу, тенденція полягає в тому, що війна зменшує ВВП на душу населення. Країни, які страждають від війни, відстають у виробництві, а також у споживанні. ВВП на душу населення падає через нижчу продуктивність праці і загальну продуктивність факторів виробництва, ймовірно, через руйнування існуючого фізичного і людського капіталу, відсутність інвестицій у новий фізичний і людський капітал, а також через скорочення прибутків від внутрішньої і зовнішньої торгівлі [57].

Війни та інші форми збройних конфліктів слід вважати основною перешкодою для економічного розвитку країн з низьким рівнем доходу, багато з яких охоплені етнічними та релігійними чварами. Серед політичних рішень - захист моральної автономії на індивідуальному рівні в плюралістичних суспільствах і децентралізація управління. Децентралізація може не забезпечити повного суверенітету, як у випадку з автономним регіоном Бангсаморо на Філіппінах, а також повністю суверенних нових країн, як у випадку з Тимором-Лешті [56]. Федеральні, регіональні та глобальні домовленості можуть забезпечити переваги спеціалізації та торгівлі, економію на масштабах, потоках робочої сили та капіталу, а також потужну конкуренцію та інновації навіть для невеликих територій. Демократичні процеси можуть забезпечити мирну зміну влади. Ринкова економіка може забезпечити значущі можливості як для пересічних, так і для талановитих людей. Конструктивна участь може забезпечити кращі варіанти політики в майбутньому. Але тільки тому, що не існує політичного рішення для місця, розірваного етнічними і релігійними розбіжностями, не означає, що існує військове рішення.

Війна несе не тільки розвал інфраструктури та внутрішньополітичний розкол країни, а й впливає на формування нових тенденцій у світовій економіці та економіці країни поза межами війни. Саме під впливом кризи відбувається перезапуск економіки та створення нових трендів, адже розвиток торгівлі чи інформаційних технологій, по суті, породили війну.

Аналіз війн і військових конфліктів за період 1950-2022 років дозволив дослідити особливості їх впливу на економіку країн-учасниць та сформулювати часткові рекомендації щодо формування воєнних витрат України. Війна - це не тільки добре продумана стратегія - це, перш за все, засіб захоплення території та знищення інфраструктури країни.

У сучасному світі, де міжнародні відносини інтегруються, виникає взаємозалежність між економіками країн світу, і потрясіння в одній з них можуть призвести до негативних наслідків в іншій. Прикладами є міграційна криза, спричинена біженцями в ЄС, зростання цін на продукти харчування та енергоресурси через війну в Україні. Власне, це своєрідний тренд, який породжує війна. Світ і економіка повинні адаптуватися до них і максимально мінімізувати їхній вплив.

Тому можна робити неоднозначні висновки: війна може позитивно вплинути на економіку країни, яка, по суті, у війні не бере участі, і зруйнувати економіку країни, яка витрачає надто багато ресурсів на війну.

Важливо також враховувати, що війни та збройні конфлікти мають глибокі соціальні та психологічні наслідки для суспільства. Тому для підтримки миру та стабільності важливо шукати дипломатичні шляхи вирішення конфліктів та підтримувати економічний розвиток країн, що потерпають від воєнних дій.

Загалом, війна є складним явищем, яке потребує комплексного підходу до аналізу та реагування з боку міжнародної спільноти. Вирішення проблем, пов'язаних з війною, потребує спільних зусиль та розуміння складності ситуації, що дозволить забезпечити мирне та стабільне майбутнє для всіх країн світу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

2.1 Динаміка впливу війни в Україні на світові фінансові ринки

Оскільки війна Росії проти України продовжує розгортатися, її вплив на світову економіку залишається невизначеним. Дані фондового ринку свідчать про те, що фірми, які мають тісні торговельні або майнові зв'язки з Росією, з більшою ймовірністю зіткнуться з негативними наслідками в міру того, як конфлікт розгортатиметься.

Перш ніж визначити вплив війни на світові фінансові ринки, проведемо дослідження світового фінансового ринку та визначимо найбільші фінансові центри світу (див рис. 2.1).

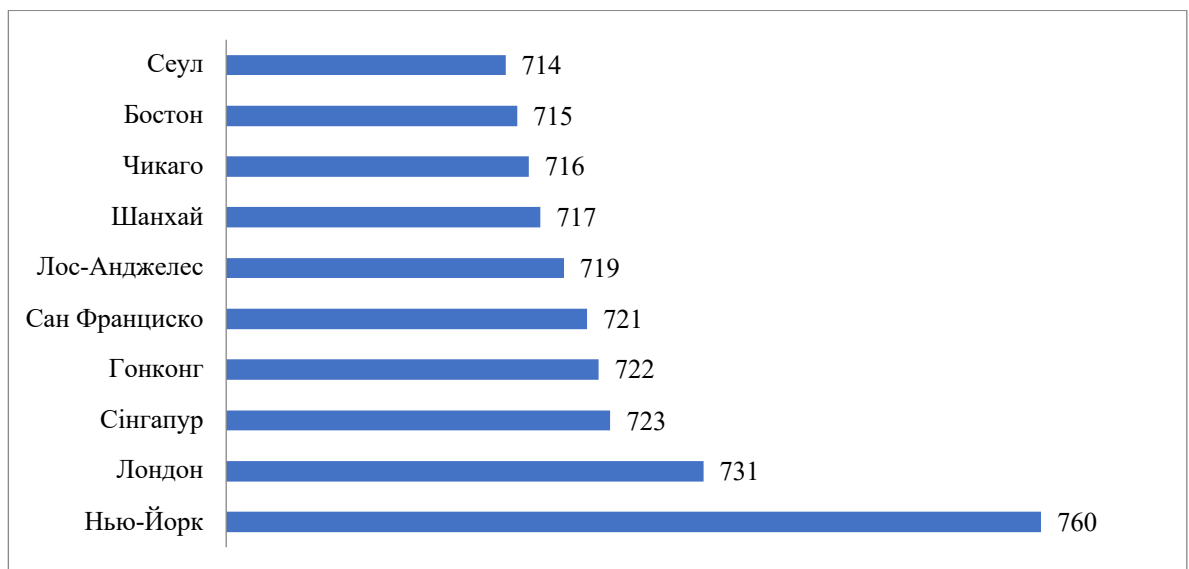

Рисунок 2.1 - Топ світових фінансових центрів згідно індексу GFCI 33

Джерело: [22]

Отож, станом на 2022 рік у трійку лідерів увійшли Нью-Йорк, Лондон і третє місце зайняв Сінгапур, які по суті являються найбільшими світовими фінансовими центрами.

Таким чином, світові фінансові ринки є фінансовими центрами з повним спектром послуг, що мають прямий доступ до великих фондів капіталу банків, страхових компаній, інвестиційних фондів і лізингових ринків капіталу, а також є найбільшими світовими містами.

В сучасному світі є понад сотні фондових бірж, проте лише десять із них є основними на даному ринку, на яких щоденно відбувається оборот у сотні мільярдів доларів. На рисунку 2.2 показано рейтинг світових фондових бірж за обсягом капіталізації.

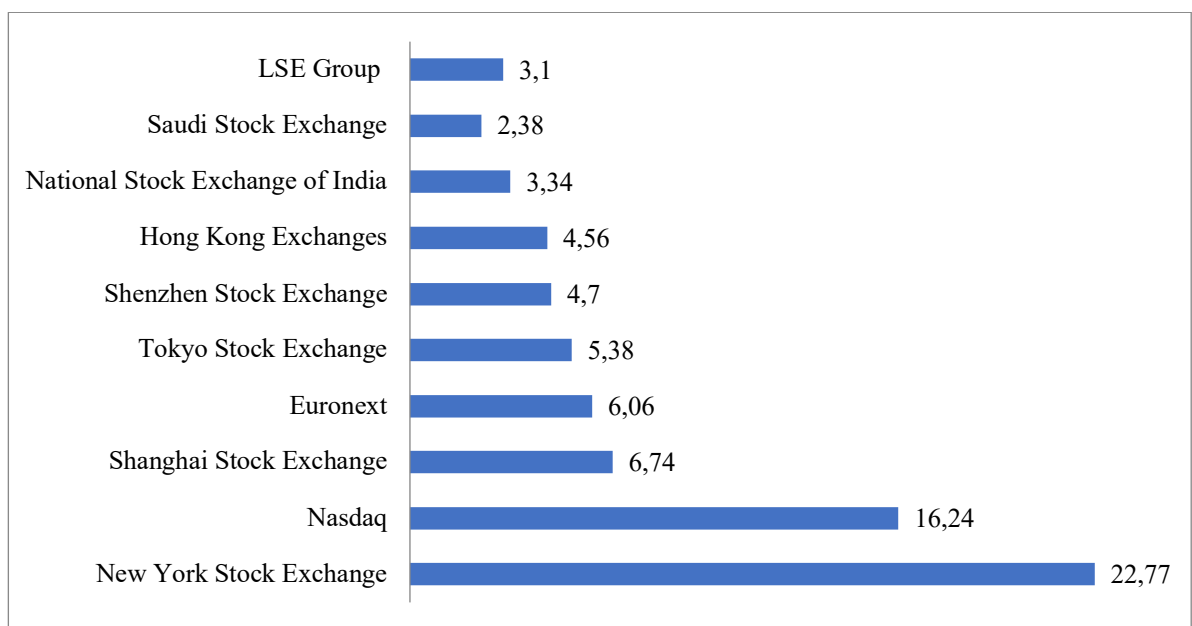

Рисунок 2.2 - Рейтинг світових фондових бірж за обсягом капіталізації станом на 2022 рік, трлн. дол. США

Джерело: створено автором на основі [23]

Загальна капіталізація світового ринку цінних паперів у 10 бірж станом на кінець 2022 становила 75,27 трлн. дол. Найбільшу частку займають Американські фондові біржі: New York Stock Exchange та NASDAQ, капіталізацією 39,01 трлн. дол (51,%).

Війна, яка почалась в Україні мала негативний вплив не тільки на продовольчому та енергетичному ринках, але й призвела до банкрутства міжнародних компаній та падіння фондових бірж, які насамперед були пов'язані із санкціями країн світу проти росії.

Використовуючи щоденну прибутковість фондового ринку у вибірці з 94 країн за період з 22 січня 2022 р. по 24 березня 2022 р., видно негативний зв'язок між українсько-російською війною та прибутковістю світового фондового ринку. Результати цього дослідження вказують на більший вплив на початку війни, особливо у перші два тижні після вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року. Наступні тижні реакція світових фондових ринків була слабшою. Більше того, ми вважаємо, що ці ефекти були найбільш виражені для країн, що межують з Україною та Росією, а також для тих держав-членів ООН, які вимагали припинення російського наступу в Україні.

За кілька місяців після розміщення військових баз поблизу кордону з Україною 24 лютого 2022 року Росія офіційно напала на Україну. У тандемі із загибеллю людей та знищенням майна ця атака привнесла нову невизначеність на світові фондові ринки (на додаток до тих, що пов'язані з пандемією COVID-19). New York Times зазначила, що в день атаки індекс S&P 500 зафіксував свою першу корекцію з жовтня 2020 року, тобто він упав більш ніж на 10% свого піку в січні 2022 року [24].

Для дослідження ми використовуємо щоденні дані про прибутковість фондового ринку у вибірці з 94 країн за період з 22 січня 2022 р по 16 квітня 2023 р. Наші результати підкреслюють негативний та значний вплив збройного конфлікту між Україною та Росією на світові фондові ринки. Хоча напруженість у відносинах між Україною та Росією існує вже давно, реакція фондових індексів на конфлікт була більш вираженою, починаючи з вторгнення Росії до України 24 лютого 2022 року, проте у наступні тижні після вторгнення вона слабшала.

Результати нашого аналізу є важливими як мінімум у двох аспектах. По-перше, вони дозволяють нам зрозуміти фінансові наслідки конфлікту, що продовжується, щоб інвестори, портфельні менеджери і політики могли розробляти ефективні фінансові стратегії. По-друге, розглядаючи війну між Україною та Росією, ми розширюємо попередні дослідження взаємозв'язку між війнами та

фондовими ринками, які були зосереджені переважно на Другій світовій війні [25; 26].

Отож, вплив війни на світовий ринок продемонструємо на основі аналізу індексів S&P 500, Dow Jones Industrial Average і Nasdaq Composite є трьома найбільш відомим індексами. Саме вони найчастіше використовуються інвесторами, а взагалі в США є приблизно 5000 різних індексів.

Індекс Standard & Poor's 500 є індексом, в акції формуються 500 найбільшими компаніями в США, вони обираються для цього індексу переважно шляхом капіталізації. Даний індекс становить приблизно 80% від загальної вартості американського фондового ринку. Кожна акція в індексі представлена пропорційно до загальної ринкової капіталізації. Іншими словами, якщо загальна ринкова вартість усіх 500 компаній S&P 500 падає на 10%, значення індексу також падає на 10%. Розглянемо стан даного індексу з початку війни в Україні і до сьогодні (див. рис 2.3).

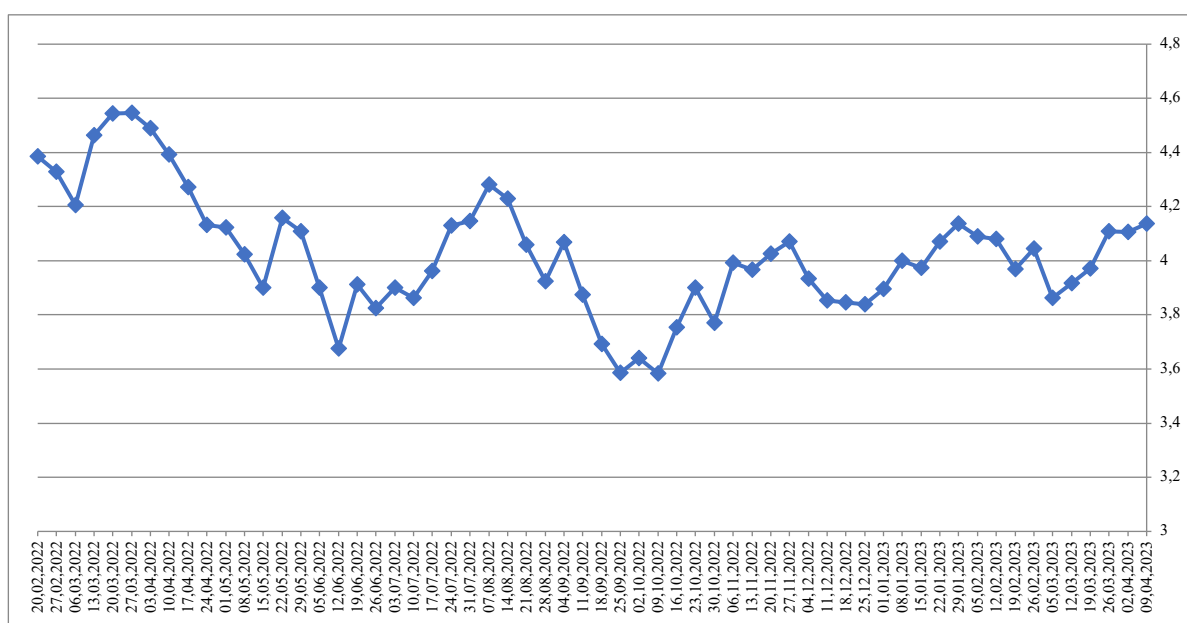

Рисунок 2.3 - Динаміка індексу Standard and Poor's 500, 2022-2023 pp.

Джерело: складено автором на основі [27]

Згідно з рисунком 2.3 слід зазначити, що даний індекс мав дуже не стабільну тенденцію з початку війни в лютому 2022 в до жовтня 2022. Відбувся значний спад індексу у період з квітня до червень. Індекс впав на 194 пункти, це сталося на тлі

обвалу цінних паперів московських нафтових компаній. Також значне падіння можна побачити між 22 та 29 вересням можливо, що це сталося на тлі заяви московських політиків про застосування ядерної зброї. А ось з 13 жовтня по грудень 2022 можна побачити що індекс набагато виріс, що пов'язано іншого з відновленням ціни на нафту. Але у кінці місяці і на початку листопаду індекс знову значно впав через заяви Ілона Маска щодо купівлі Твіттера. На початку січня 2023 знову відбувся різкий ріст показника, що можливо пов'язано з тим, що комітет S&P Dow Jones Indices оголосив про намір включити Tesla в рейтинг S&P500.

Промисловий індекс Доу-Джонса це один з найстаріших, найвідоміших і найбільш часто використовуваних індексів в світі. У нього входять акції 30 найбільших і найбільш впливових компаній США.

Якщо ж розглядати саме ф'ючерс на даний індекс то можна сказати, що ріст і спад індексу відбувається дуже різко і для інвестора це може зумовити як великі заробітки так і великі втрати, але не можна сказати яку позицію краще відкривати, адже індекс як падає так і зростає різко тому як власники короткої позиції так і довгої можуть виграти якщо вони куплять акцію у влучний момент.

DJA становить майже четверту частину вартості всього фондового ринку США, але процентна зміна індексу Доу-Джонса не слід інтерпретувати як однозначна ознака того, що весь ринок впав на такий же відсоток. Зміна індексу DJA є зміна очікувань інвесторів щодо доходів і ризиків великих компаній, включених в індекс (див. рис. 2.4).

Даний індекс має більш стабільну ситуацію ніж попередній індекс. Він був не стабільним у період з 9-18 вересня. 25 вересня відбувся спад індексу в зв'язку з банкрутством російських банків. З початку жовтня індекс почав збільшуватися через відновлення продовольчого та енергетичного ринків, що призвело до зростання акцій компаній, які постраждали від блокування українського експорту.

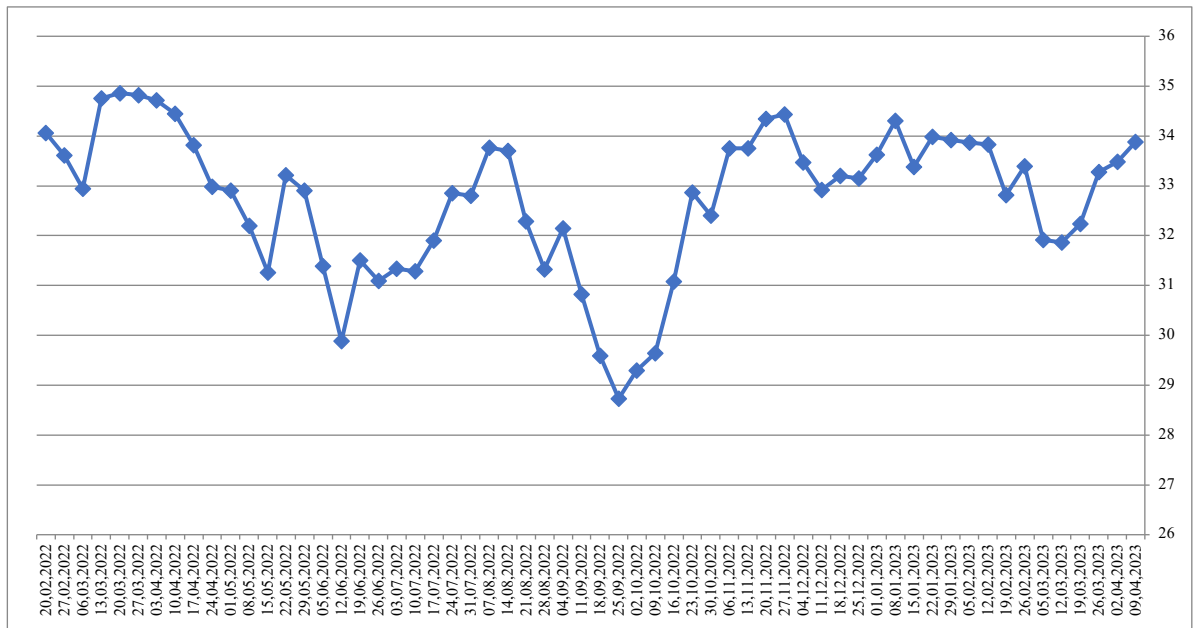

Рисунок 2.4 – Динаміка індексу Dow Jones, 2022-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [28]

Nasdaq Composite Index - це зважений за ринковою капіталізацією індекс всіх акцій, що торгуються на фондовій біржі Nasdaq. Цей індекс, включає кілька під секторів технологічного ринку, включаючи програмне забезпечення, біотехнології, напівпровідники і багато іншого. Хоча цей індекс відомий своєю великою часткою акцій технологічних компаній, він також включає деякі цінні папери з інших галузей (див. рис. 2.5).

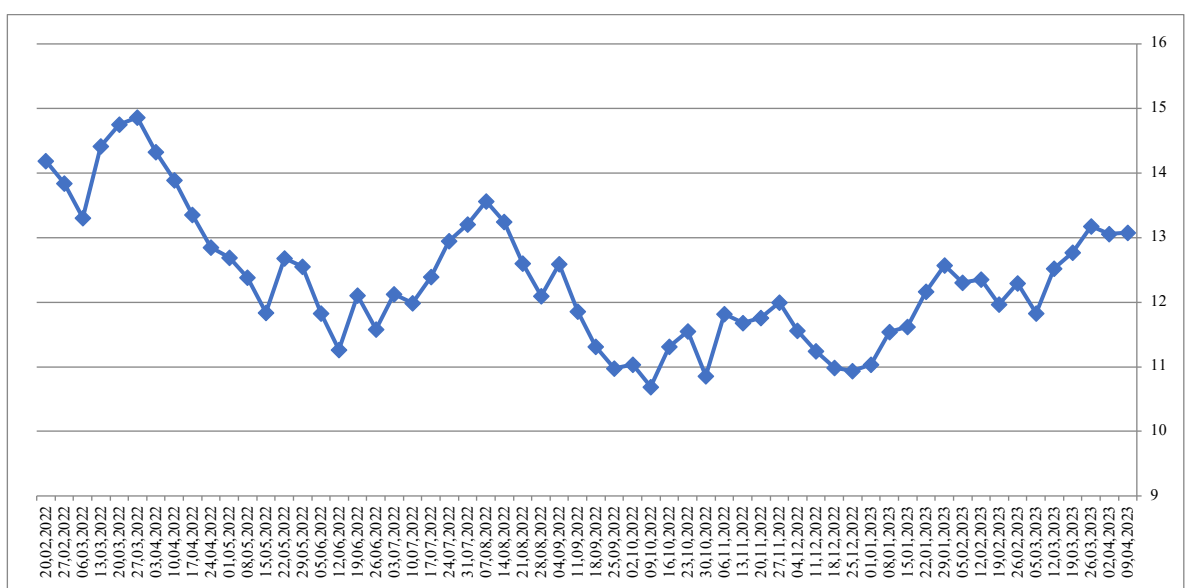

Рисунок 2.5 – Динаміка індексу Nasdaq Composite Index, 2022-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [29]

Даний індекс упав з початку війни і до початку червня через падіння акцій Apple, Tesla, Amazon, Facebook, Alphabet і Microsoft, які постраждали через закриття своїх магазинів та офісів в росії. У кінці жовтня і на початку листопаду індекс знову впав через тарифи на житло в США, найбільше постраждали компанії США такі, як: Alphabet, акції яких впали на 5, 18%, Amazon - 5,91%, Apple - на 3,43%, Microsoft - на 5,35%.

Американська корпорація Apple Inc заявила, що закриє до кінця 2022 року всі офіційні представництва та магазини в росії через її агресію щодо України. Закриття своїх представництв американськими компаніями в росії, призвело до падіння індексу в червні та жовтні 2022 року.

В підсумку дослідимо вплив війни в Україні на динаміку курсу долара та євро як основних валют (див. рис. 2.6 та 2.7)

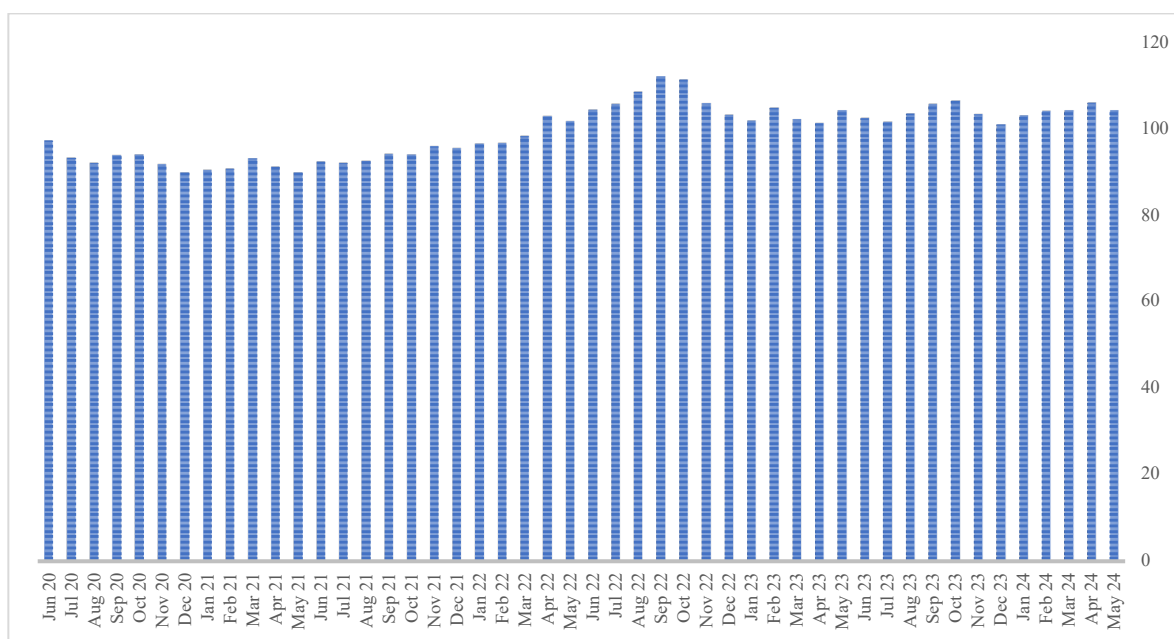

Рисунок 2.6 – Динаміка курсу долара, 2021-2022 рр. [30]

Ми можемо побачити, що долар США зміцнився, оскільки інвестори прагнуть більш ліквідних активів США та валюти-притулку, тому відновлення довгострокового ведмежого ринку долара може бути відкладене як мінімум на кілька місяців.

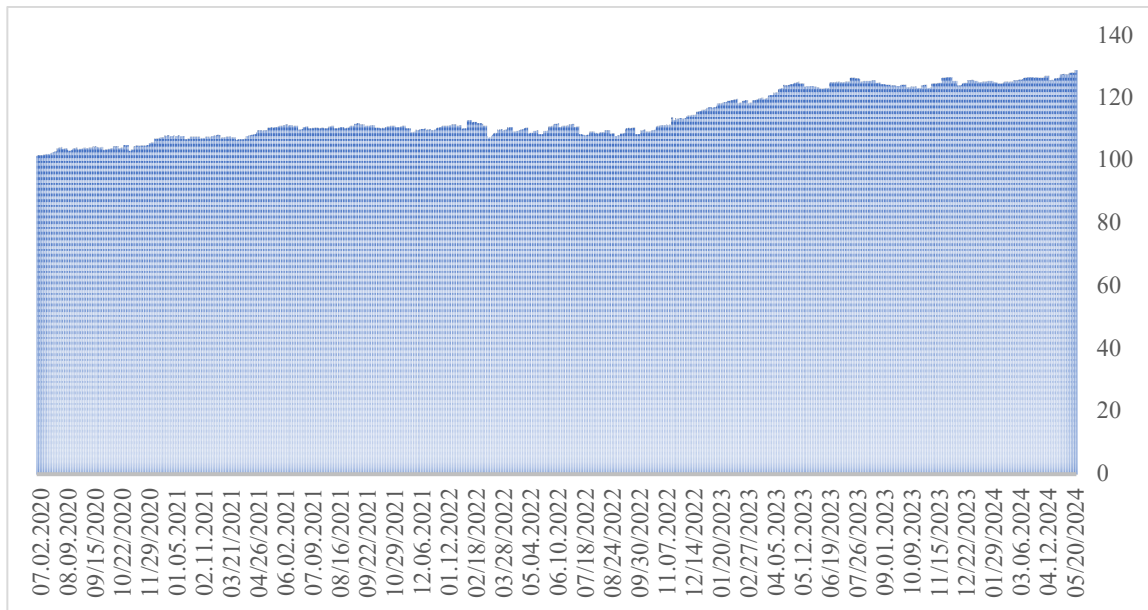

Рисунок 2.7 – Динаміка курсу євро, 2021-2022 рр. [31]

Незважаючи на падіння євро, очікується, що євро відновить свої позиції у найближчі місяці. Зростання єдиної валюти буде обмежене побоюваннями щодо високих цін на енергоносії та їхнього впливу на економічне зростання та торговельний баланс. Поєднання слабшого євро і більш високих цін на сировину нафту підштовхнуло нафту до рекордних максимумів (рис. 1.8), що зменшило наявні доходи домогосподарств та потенційно знищило великий та стійкий профіцит рахунку поточних операцій валютного блоку.

Вторгнення Росії в Україну мало негативний вплив на ситуацію на світовому ринку цінних паперів, яке було викликане падінням Московської фондової біржі, банкрутством російських нафтових компаній та падінням на акції американських та світових компаній, які мали свої представництва в Росії. В цілому війна в Україні негативно позначилась на світовому бізнесі та призвела до падіння акцій компаній, які мали зв'язки з РФ.

Отож, в підсумку продемонструємо вплив війни в Україні на світові фінансові ринки (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Вплив війни в Україні на світові фінансові ринки

Сфера впливу	Оцінка впливу
Московська фондова біржа	Рубль впав до рекордно низького рівня, оскільки росіяни кинулися обмінювати гроші. Було призупинено діяльність Московської та Петербурзької фондових бірж.
Сировинні ринки	Війна в Україні призвела до росту цін на пшеницю на товарних біржах
Енергетичні ринки	Збільшили свою капіталізацію через ріст ціни на сировинні матеріали (бензин, нафту)
Індекс S&P 500	Його значення станом на 27 вересня 2022 р. впало на 24,62% у порівнянні з показником на початок року. Загалом, 13 вересня ціни акцій багатьох світових компаній зменшились, а три основні фондові індекси мали найгірший день із червня 2020 року
Банки	Ріст відсоткових ставок, викликаних інфляцією

Джерело: створено автором на сонові [27], [28], [29], [30], [31]]

В цілому ми можемо стверджувати, що війна в Україні сколихнула світовий фінансовий ринок, та має двозначний вплив на динаміку світових валют, негативно на євро та позитивно на долар [32], [33]. Проте це ще не кінець, нестабільність тільки підвищуються, індекс цін на продукти та енергоносії зростають швидкими темпами, що призводить до збільшення рівня інфляції в світовому масштабі та в підсумку може призвести до нестабільності на світовому фінансовому ринку.

2.2 Динаміка впливу війни в Україні на світові ринки сільськогосподарських товарів

На сьогодні основну загрозу продовольчій безпеці не тільки України, але й усього світу складає війна з РФ, яка почалась 24 лютого 2022 року і триває до сьогодні. Україна не тільки забезпечує внутрішній ринок продуктами продовольства, але є одним із найбільших експортерів зерна та соняшнику в світі,

що ставить загрозу продовольчої кризи світового масштабу. За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (FAO), на обидві країни сумарно припадає понад 50% глобального виробництва соняшнику, понад 20% виробництва ячменю, 14 % виробництва пшениці, 6% – ріпаку, 4% – маїсу (кукурудзи) [45]. Отож пропонуємо детальніше дослідити вплив війни РФ на економічну безпеку України та світу.

Детальніше частка України на світовому ринку сільськогосподарської продукції наведена на рисунку 2.8.

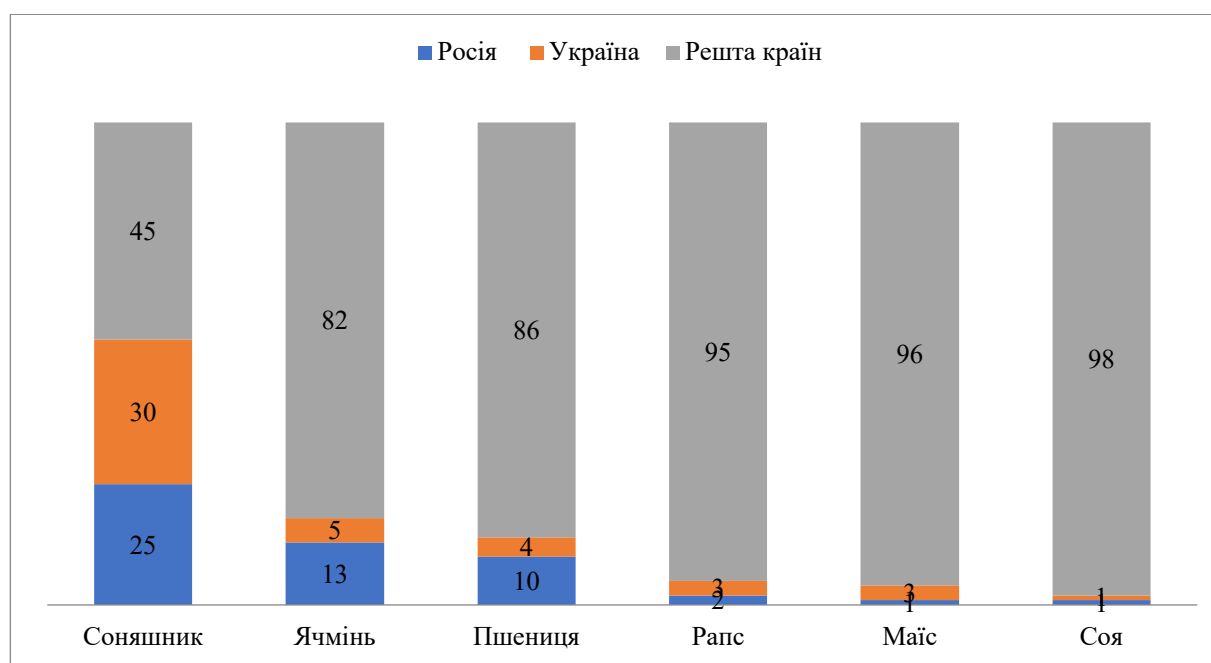

Рисунок 2.8 - Частка України у світовому виробництві окремих сільгоспкультур, 2021 рік, %, [45].

Чорноморський регіон називають «хлібним кошиком Європи»: спільно Росія та Україна забезпечують майже 30% постачання пшениці на світовий ринок та майже 30% постачання ячменю. Україна займала з експорту пшениці п'яте місце у світі з часткою 10% і була першою за обсягами експорту соняшника, другою – з експорту ячменю та третьою – з експорту кукурудзи.

Детальніше про частки України в експорті пшениці та ячменю показано на рисунках 2.9 та 2.10 відповідно.

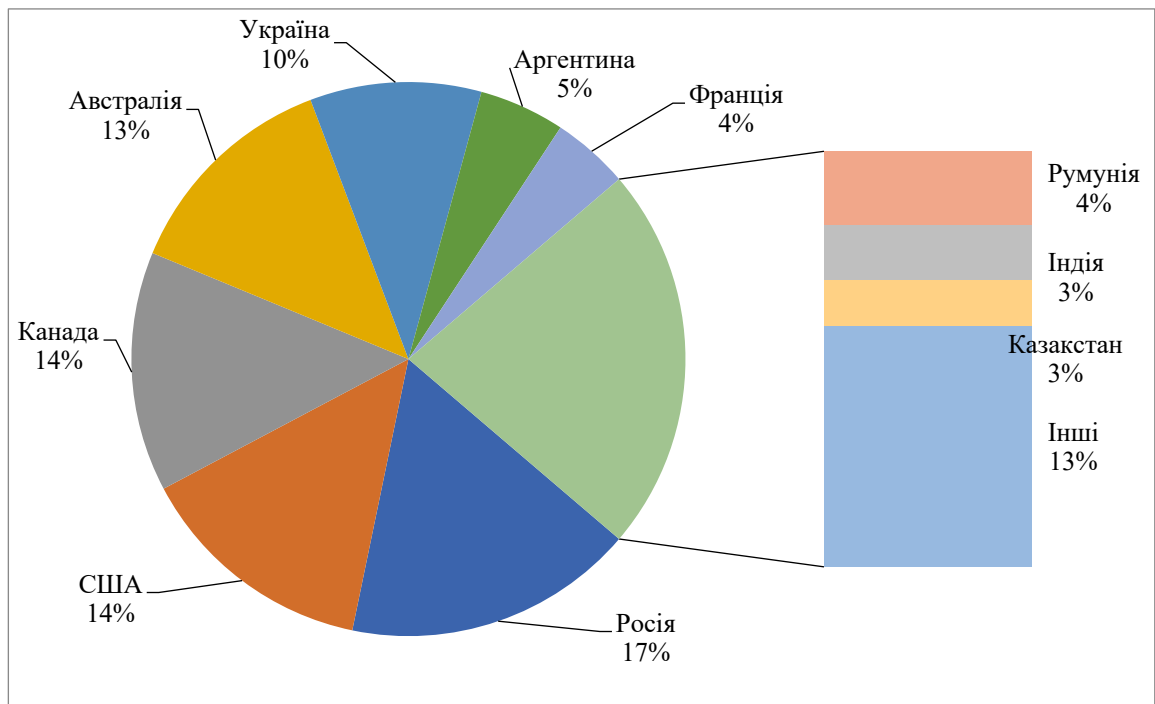

Рисунок 2.9 - Частка України в експорті пшениці, 2021 рік, %.

Джерело створено автором на основі [45]

Отож ми можемо побачити, що Україна входить в десятку експортерів пшениці і їх сумарна частка складає 27%, що буде вкрай великою втратою для світу, якщо не зупинити війну в Україні. Якщо не зупинити війну цього року, то восени 2024 може виникнути світова продовольча криза, яка призведе до різкого подорожчання цін на продовольчі товари, зокрема хлібобулочні вироби та корми для тварин. Якщо розглядати дану кризу в широких масштабах то вона не тільки стосуватиметься галуз рослинництва, але й прямопропорційно впливатиме на кінцеву вартість і мяса та супутніх продуктів.

Наступним розглянемо частку України в світовому експорті ячменю (рис. 2.10)

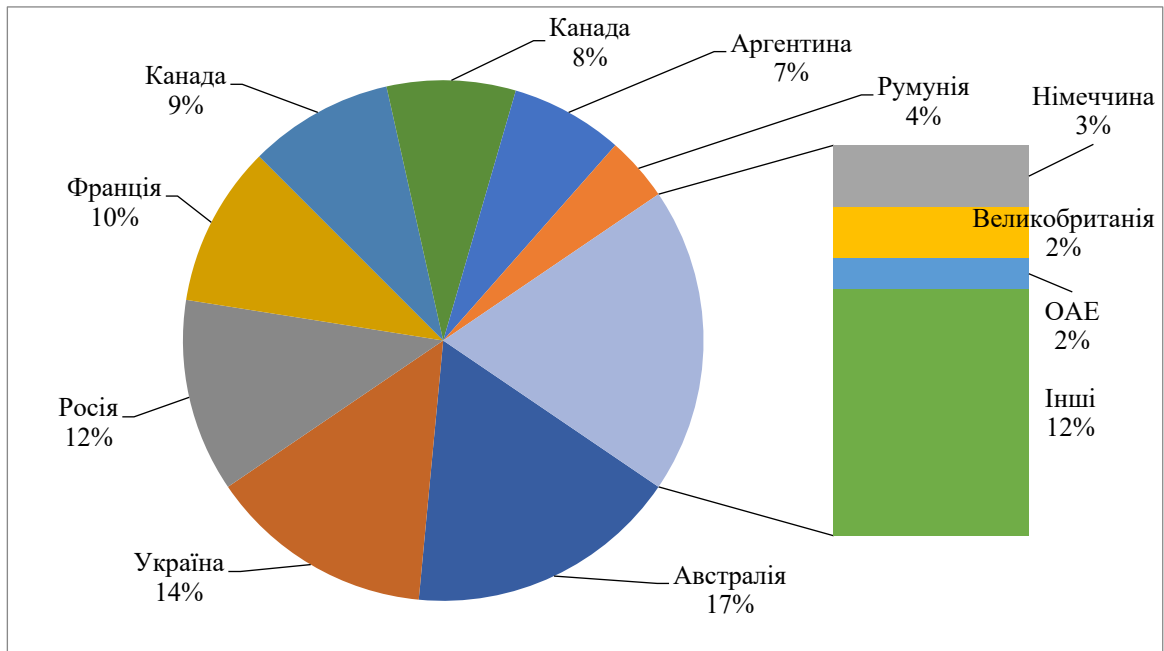

Рисунок 2.10 - Частка України в експорті ячменю, 2021 рік, %.

Джерело: створено автором на основі [45]

Схожа ситуація і з експортом ячменю, тут теж Україна займає 14%, що становить десятину світового експорту. Ситуація є вкрай критичною та потребує негайного вирішення, адже вже восени 2024 року світ може опинитись у глибокій продовольчій кризі.

Індекс цін на продовольчі товари, який неухильно зростає з 2020 р., у лютому 2022 р. досяг історичного максимуму, перевищивши 140 пунктів – на 20% вище, ніж на рік раніше (див. рис 2.11).

Ціна на пшеницю на Чиказькій біржі, за даними на 22 березня, була в 1,6 рази вищою, ніж роком раніше [47]. Ціни на пивоварний ячмінь у Західній Європі в 1,5 рази вищі за торішній рівень [48]. Ціни на маїс лише за перший тиждень березня зросли на 44% у річному вираженні, а на ріпакову та соняшникову олію (яка також торгується на історичних максимумах) – на 65% та 63%, підрахувала FAO. Ситуацію посилює зростання цін на енергоносії, що впливає на вартість виробництва та логістики: за рік ціни на нафту та газ зросли майже вдвічі.

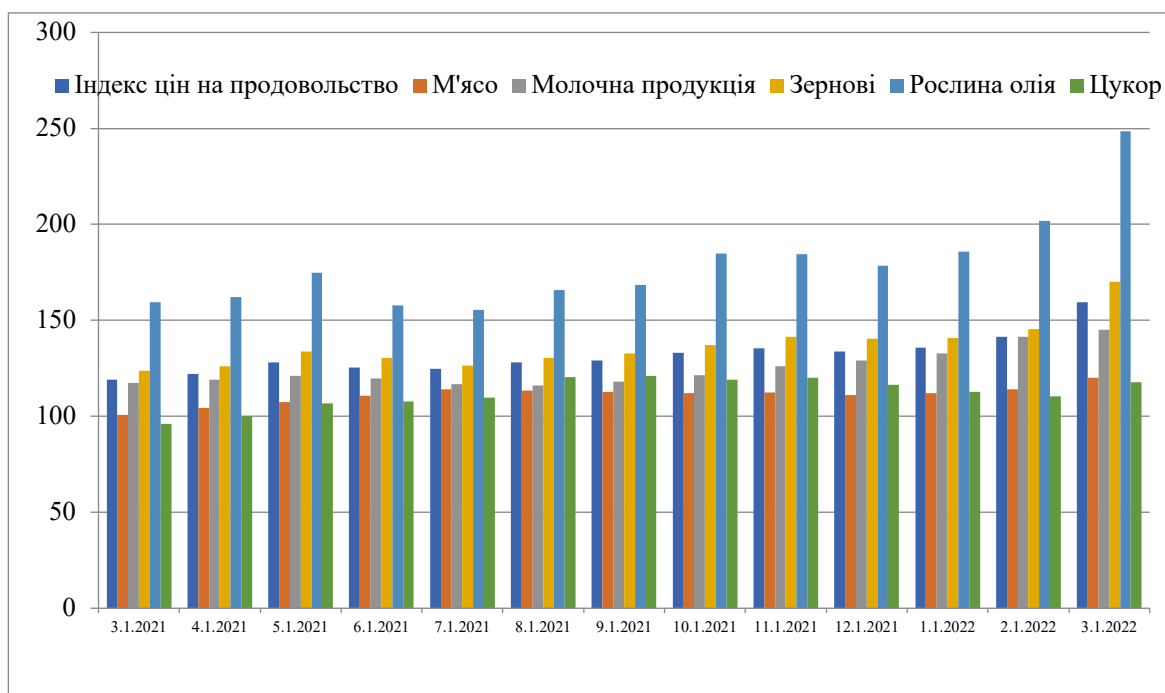

Рисунок 2.11 – Динаміка індексу цін на продовольство за категоріями товару, 2021-2022 рр, %.

Джерело: розроблено автором за даними [46]

Геополітичний конфлікт чинитиме подальший тиск на ціни на сільгосппродукцію, насамперед на пшеницю, прогнозує FAO. Якщо, наприклад, соняшникову олію при перебоях з її постачанням можна замінити іншими рослинними оліями, то заміни пшениці, яка є основним продовольчим продуктом більш ніж 35% населення світу, немає.

За період війни в Україні постраждає близько 30% посівних площ – одні не були засіяні, на інших не зібрано врожай [49]. Проте незрозуміло, чи в українських фермерів буде можливість зібрати врожай і поставити його на ринок в 2024 році. Масові переміщення населення сприяли скорочення трудових ресурсів – сільському господарству бракує робочих рук, вийти на роботу у полі, швидше за все, буде складно [50].

У березні 2022 року Україна заборонила експорт пшениці, ячменю, жита та проса. Основний напрямок українського експорту пшениці – африканські та азійські країни. Багато країн із високою залежністю від цих поставок відносяться, за класифікацією ООН, до групи держав з низькими доходами та продовольчим

дефіцитом, а деякі – до групи найменш розвинених країн [51]. Серед них, наприклад, Еритрея, яка у 2021 р. отримувала 53% усієї споживаної пшениці з Росії, а решта 47% – з України, та Мадагаскар – 50% його потреби у пшениці забезпечував імпорт із Росії, а ще 25% – з України.

Зростання цін на продукти харчування, збої в ланцюжках поставок, затримки з доставкою найсильніше б'ють по найбідніших і сіють у всьому світі насіння політичної нестабільності та заворушень та є явними признаками зростаючої продовольчої кризи, як однієї із найбільших загроз фінансовій безпеці України.

Кількість людей, які перебувають поза продовольчою безпекою, лише за останні 3 місяці 2021 р. зросла на 1 млн осіб до 16 млн – конфлікт в Україні погіршить цю похмуру динаміку, визнає Світовий банк [52]. За підрахунками FAO, у 2020 р. пандемія Коронавірусу вже призвела до зростання частки голодуючих людей у світі майже кожного десятого з 8,4% роком раніше [53]. Число людей, які мають проблеми з доступом до продовольства, за даними FAO, могло досягти в 2020 р. 811 млн. У найближчий рік через конфлікт в Україні до них може додатися ще 13 млн, прогнозує FAO.

У найближчий 2022-2023 сільськогосподарський рік кількість голодуючих в африканських країнах на південь від Сахари, на Близькому Сході та в Північній Африці може збільшитися на 1–2%, в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні – на 0,9–1,4%, а в латиноамериканських країнах, які не є імпортерами для Росії та України, але відчують кризу через зростання цін – на 0,6–1,1%.

Для розвинених країн наслідки того, що відбувається на сільськогосподарських ринках, менш масштабні, ніж для бідних країн, але теж дуже відчутні: зростання цін на найважливіші сільськогосподарські товари розганяє інфляцію, що й без того досягла багаторічних піків, і сповільнює економічне зростання.

Зростання цін на зернові впливає на інші продовольчі ринки, і насамперед на ціни на птицю та свинину, які залежать від вартості кормових культур, якими,

зокрема, використовуються кукурудза та соняшник. Скорочення Україною експорту цих товарів призведе до довгострокового підвищення цін на продукцію тваринництва. Так, залежно від того, наскільки масштабним буде скорочення експорту, продукція тваринництва у 2026-2027 р. буде на 3–10% дорожчою, ніж була б, якби геополітичний конфлікт, що не загострився.

Ситуація посилюється різким зростанням цін на газ – основна сировина для азотних добрив, через що їх європейські виробники змушені скорочувати виробництво.

Впли війни на світові ринки сільськогосподарських товарів продемонструємо в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Вплив війни в Україні на світові ринки сільськогосподарських товарів

Продукція	Вплив
Пшениця	Частка України у світовому експорті становила 10%, що призвело до росту цін на зерно та продовольчої кризи в країнах Африки
Кукурудза	Частка України у світовому експорті становила 30%, призвело до росту цін на корми на світовому ринку
Ячмінь	Частка України у світовому експорті становила 14%, теж спричинило ріст на цін на корми та продовольчі товари

Джерело: створено автором на основі [45]

Станом на сьогодні країни світу мають спільними силами не допустити продовольчої кризи, яка може статися в недалекому майбутньому і докласти максимум зусиль щоб зупинити війну в Україні та повернути мир та спокій. Щодо світової спільноти і свідомих країн світу, потрібно ще більше посилити санкції проти росії та фінансово допомагати Україні максимально швидко закінчити війну. Адже, якщо Україна не буде експортувати зернові, то жителі бідних країн Африки

будуть страждати від голоду а решти країн світу від висок цін на продовольчі товари, що в підсумку призведе до кризи на світовому аграрному ринку.

2.3 Динаміка впливу війни в Україні на світові енергетичні ринки

Після російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. США, Європа та низка інших економічно розвинених країн запровадили нові економічні санкції проти Росії [40]. Вже сьогодні результати цих санкцій свідчать, що промислове виробництво, споживання та інвестиції скоротяться, а ціни на енергоносії в усьому світі вже майже подвоїлися, що стало сильним ударом по економіці більшості країн світу на тлі зростанням цін на продукти харчування та логістики.

Великий вплив на енергетичні ринки мала санкція, яка була застосована проти росіян розвиненими країнами світу.

Після вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року США, Європа та ряд інших економічно розвинених країн запровадили нові економічні санкції проти Росії. Вже на сьогодні результати цих санкцій свідчать про те, що промислове виробництво, споживання та інвестиції зменшаться, а російський ВВП скоротиться на -12,5% до -16,5% у 2022 році. Такі цифри є цілком реальні, адже майже весь світ проголосив свій опір Росії шляхом відмови від країни як партнера та виключенні Росії з членства у світових спільнотах.

Кількість санкцій, які були застосовані проти Росії після 22 лютого 2022 майже рівна санкціям по відношенню Ірану в останні десятиліття (див. рис.2.12).

На сьогодні Росія є великою світовою загрозою миру та одночасно ворогом усіх розвинених країн, які тільки за два місяці застосувала проти Росії 2754 санкцій, яка у світовій історії назавжди закарбується як агресор та окупант.

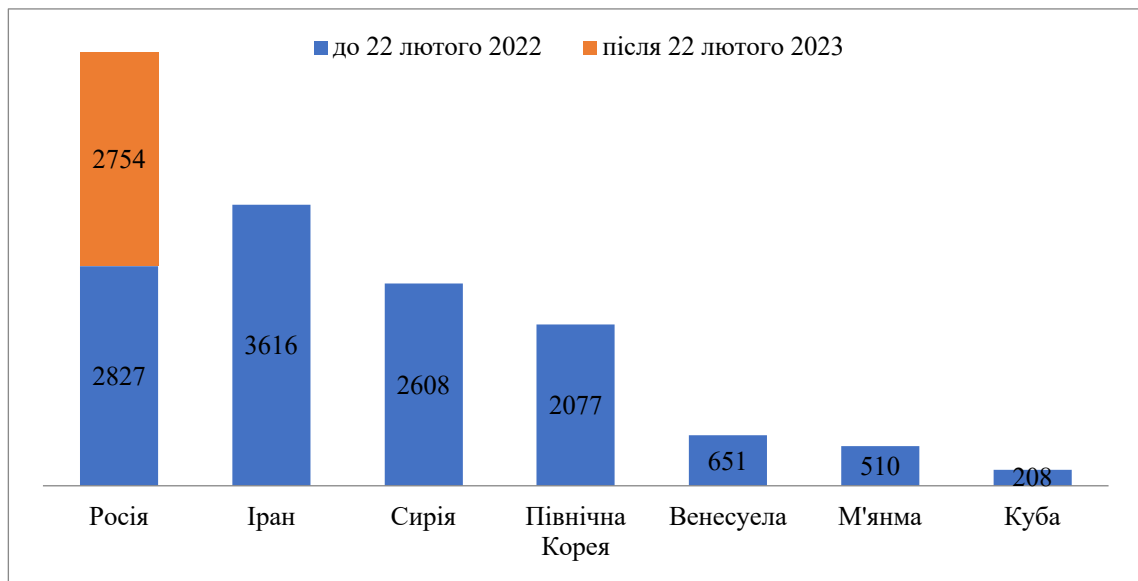

Рисунок 2.12 - Кількість міжнародних санкцій, запроваджених проти країн світу до та після 22 лютого 2022 року

Джерело: створено автором на основі [34]

Наступним проаналізуємо кількість застосованих санкцій розвиненими країнами світу проти Росії в з лютого 2022 рр по липень 2023 (див. рис. 2.13)

Як ми можемо побачити з рисунка 2.13, що аналізовані країни за більше рік часту застосували численну кількість санкцій проти росії. Така статистика свідчить про небажання світу працювати з Росією як партнером і лімітування її з міжнародних кіл.

Основні галузеві санкції та експортний контроль проти Росії країнами світу наведено в Додатку В.

Росія - одна із найбільш санкційніших країн світу. Ввівши безпрецедентний пакет санкцій після російського вторгнення в Україну в 2022 році, країни Заходу мали на меті перетворити Росію на глобального економічного ізгоя. Галузеві санкції значною мірою збігаються, але між списками юридичних та фізичних осіб у юрисдикціях все ще існують великі розбіжності.

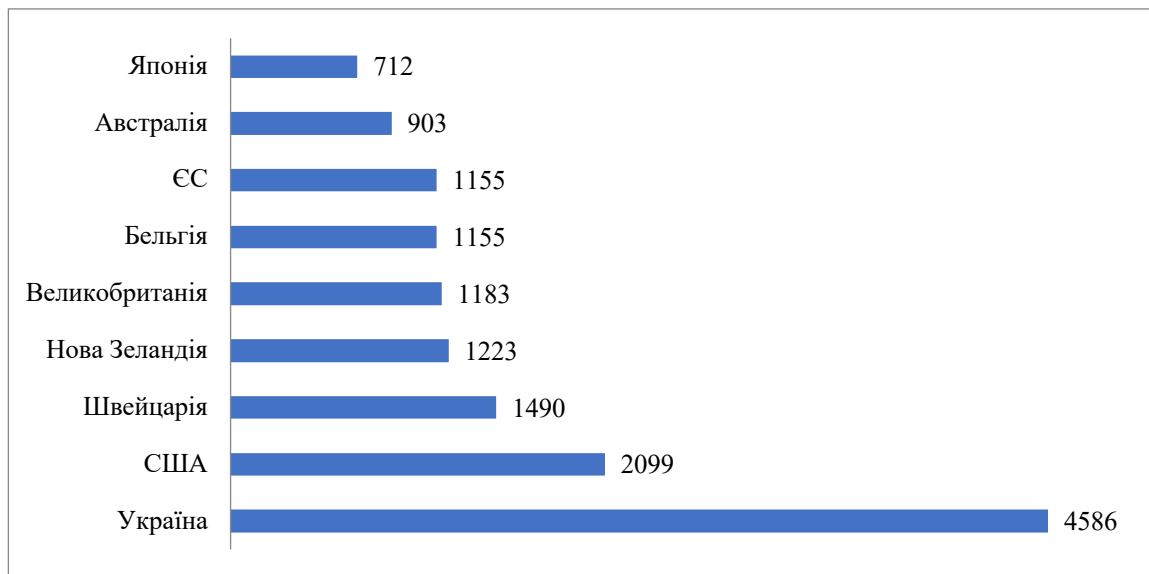

Рисунок 2.13 – Кількість застосованих санкцій розвиненими країнами світу проти росії, 2022-2023рр. [35]

Аналіз 11-х пакетів санкцій ЄС проти росії наведено в Додатку Г. Структура торговельних санкцій за їх видом, які були застосовані країнами світу щодо росії, які стосуються торговельної діяльності наведена в Додатку Д.

Країни ЄС, Великобританія та США запровадили ряд торговельних санкцій, які в основному стосуються торгівля нафтою, газом та предметів, які можна використати як зброю [39], [40], [41].

Наступним пропонуємо проаналізувати вплив торгових санкцій на рівень експорту та імпорту на прикладі ЄС та росії (рис. 2.14).

Як ми бачимо з рисунка 2.14, торгові санкції СЄ були ефективними, адже починаючи з березня 2022 як імпорт та експорт з росією скоротися в середньому на 50%. Це ще раз доводить, що санкції є одним із результативних засобів впливу на росію та її правління. Поступово відрізаючи росію від світової торгівлі уряди розвинених країн показують свою підтримку Україні та небажання вести торговельний бізнес з країною-агресором.

Росія є другим за величиною експортером нафти у світі, і це тримає країну на плаву перед глобальними економічними процесами проти неї.

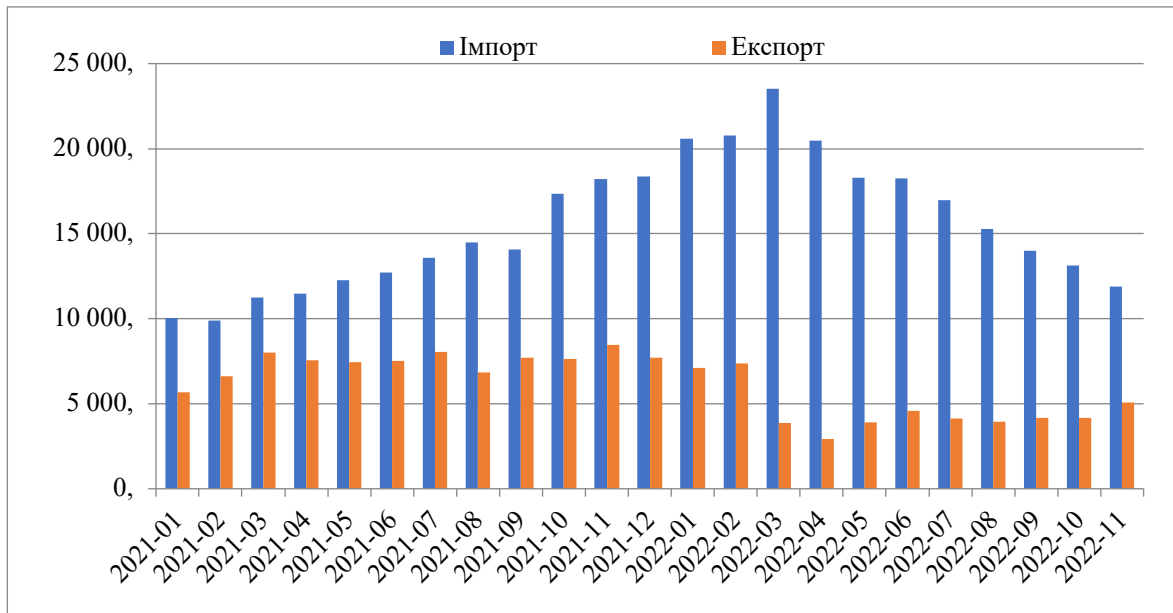

Рисунок 2.14 – Динаміка імпорту та експорту ЄС та росії, 2021-2022рр, млн. євро. [42]

Частка розвинених країн в імпорті російської нафти докладніше представлена на рисунку 2.15.

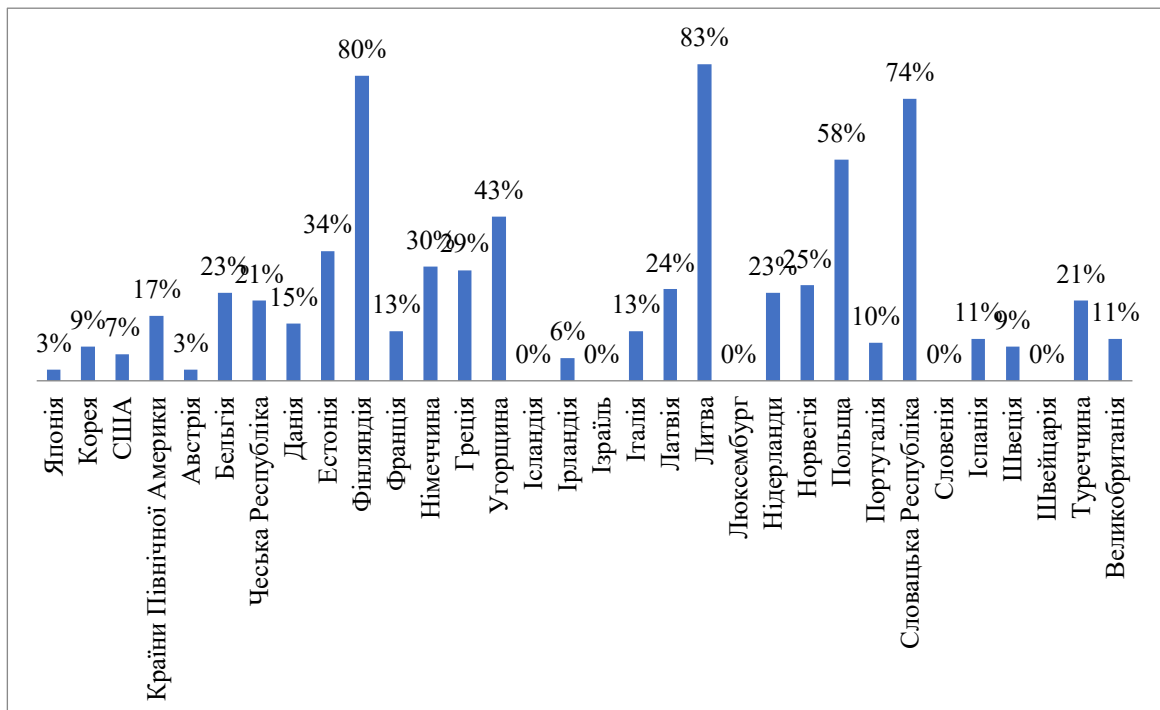

Рисунок 2.15 – Частка розвинених країн в імпорті російської нафти, 2021 р., %. [54]

Як ми можемо побачити найбільшими імпортерами російської нафти є країни ЄС, середня частка яких станом на 2021 становила 24%. Тому країни не спішили впроваджувати жорсткі санкції проти російської нафти до моменту звільнення Києва і викриття жахливих звірств, які чинили російські військові. Новини про жахливе насильство в Україні та нові заяви про військові злочини Росії змушують деяких європейських лідерів використовувати більш різкі висловлювання.

Особливої увагу привертає ріст цін на паливні матеріали, які буквально за кілька місяців зросли в два рази, основною причиною росту яких була максимально висока ціна на нафту та дефіцит на ринку (див. рис. 2.16)

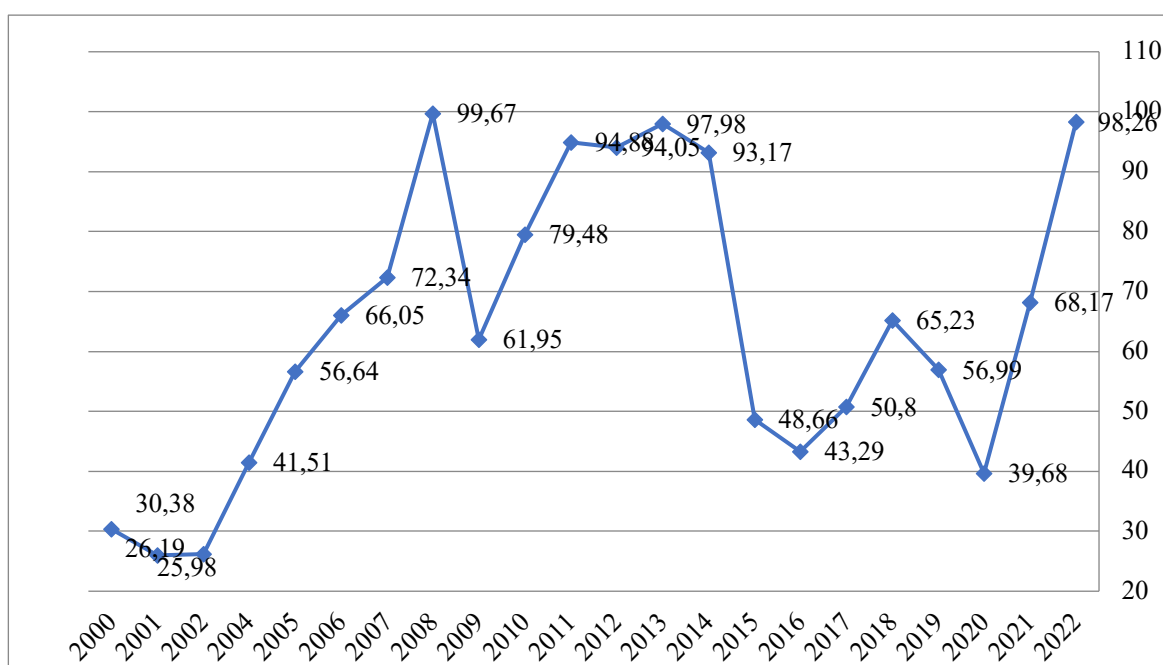

Рисунок 2.16 – Динаміка цін на нафту , 2000-2022 рр., дол. США.

Джерело: створено автором на основі [55]

Отож ми можемо побачити, що ціна на нафту в 2022 досягла свого рекордного максимуму вперше з 2008 року, коли її ціна становила 99,67 доларів за барель, станом на сьогодні – ціна нафти 98,26 долара за барель. Такий рекордний скачок спричинений санкціями світу проти росії та обмеженням нафти на ринку через відмову більшості країн світ увід споживання російської нафти. Дана статистика є вкрай негативною, так як вже призвела до подорожчання цін на

перевезення та відповідно лягла на кінцевих споживачів у вигляді подорожчання товарів народного споживання та цін за комунальні послуги та відповідно до збільшення рівня інфляції.

Високий тиск на ціни на енергоносії може ще більше посилитись, якщо Росія припинить постачання природного газу до Європи у відповідь на економічні санкції. В додатку Е наведено частку рф на ринку природного газу. Однак зростання цін ніщо порівняно з тисячами загиблих українських мирних жителів, кількість яких зростає щодня.

Отже, санкції стали важливим інструментом підтримки України в її боротьбі за незалежність та територіальну цілісність. Міжнародна спільнота продовжує активно підтримувати Україну не лише через економічні санкції, але й шляхом надання фінансової допомоги, постачання військового обладнання та гуманітарної підтримки.

Результати економічних санкцій проти Росії чітко демонструють їх ефективність як інструменту міжнародного тиску. Значне скорочення російського ВВП, падіння промислового виробництва та зменшення інвестицій є прямими наслідками запроваджених санкцій. Водночас, ці заходи підкреслюють готовність міжнародної спільноти підтримувати Україну в її боротьбі проти агресії.

Санкції також спричинили значне підвищення цін на енергоносії, що має глобальні наслідки для економік багатьох країн. Проте, в довгостроковій перспективі, цей тиск може призвести до перебудови енергетичних ринків, зокрема, до зменшення залежності від російських енергоносіїв та розвитку альтернативних джерел енергії.

У майбутньому міжнародна спільнота має продовжувати підтримувати Україну не лише санкціями проти агресора, але й допомогою у відновленні її економіки. Зусилля міжнародної спільноти повинні бути спрямовані на вирішення проблем, що виникли внаслідок конфлікту, та підтримку України у її шляху до миру, стабільності та процвітання.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ ВІЙНИ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

3.1 Оцінка впливу війни в Україні на інвестиційну привабливість ЄС

Міжнародні інвестиції мають ряд переваг для всіх сторін, залучених до процесу. Для країн-отримувачів інвестицій це може означати залучення нових робочих місць, технологічний перенос, збільшення виробництва та економічний розвиток. Для компаній-інвесторів це надає можливість отримати доступ до нових ринків, розширити глобальну присутність, диверсифікувати ризики та збільшити свій потенційний прибуток.

Однак, міжнародні інвестиції також стикаються з викликами та обмеженнями, такими як політичний ризик, валютні коливання, правова складність та соціальні наслідки. Також можуть виникати проблеми з експлуатацією та управлінням підприємствами у різних культурних та юридичних середовищах.

У 2021 році глобальні потоки прямих іноземних інвестицій (ПІІ) зросли на 64% у порівнянні з попереднім низьким рівнем у 2020 році. Це було результатом швидкого зростання ринків злиття та поглинання (СіП) та міжнародного проектного фінансування, сприяному сприятливим фінансовим умовам та програмам підтримки для розвитку інфраструктури.

Однак у 2022 році глобальне середовище для міжнародного бізнесу та інвестицій раптово змінилося через війну в Україні, яка посилила наслідки пандемії. Це призвело до трійної кризи в галузях харчування, енергетики та фінансів у багатьох країнах світу. Невизначеність та негативні економічні умови суттєво знизили глобальні ПІІ у 2022 році.

Додаткові фактори, що негативно вплинули на ПІІ у 2022 році, включають спалах COVID-19 у Китаї, що знизило інвестиції у нові підприємства з важливою участю у глобальних ланцюжках створення вартості, підвищення процентних ставок у деяких країнах з високою інфляцією, та негативний вплив на фінансові ринки та ознаки наближення рецесії.

З іншого боку, деякі стабілізуючі фактори включають великі програми державної підтримки інфраструктури та Міжнародні СиП та фінансові операції багатонаціональних підприємств. Однак, загалом очікувалося, що зростання ПІІ у 2022 році буде обмеженим або залишиться на колишньому рівні, оскільки нові проекти привертати менше інвесторів через підвищений ризик.

Нами було досліджено, що ЄС займає третину світового експорту та імпорту, отож, пропонуємо визначити й інвестиційні потоки в ЄС, розпочнемо із загальної динаміки інвестицій в країни ЄС за останні вісім років (рис. 3.1).

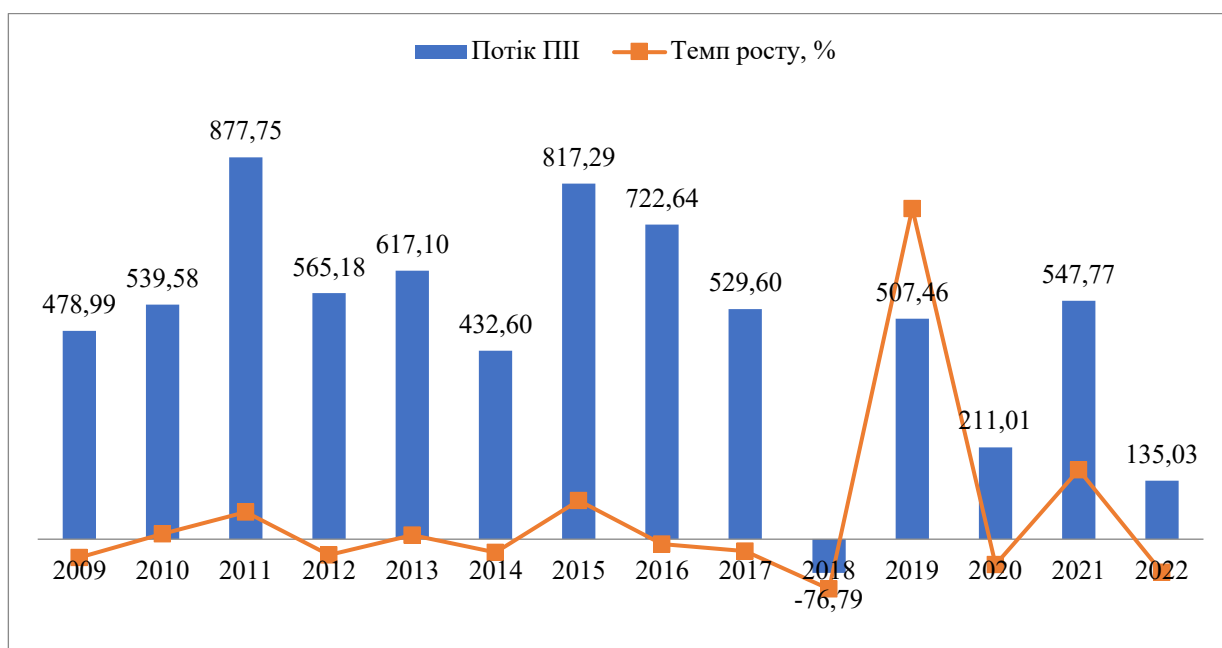

Рисунок 3.1 – Динаміка потоку ПІІ в ЄС, 2009-2022рр, млрд. дол. США

Джерело: створено автором на основі [63]

Отож, ми бачимо, що середньорічні обсяги зростання ПІІ в країни ЄС становлять 4,9 % за період 2009-2022 рр. Найбільший спад по притоку інвестицій був в 2020 році, у зв'язку з пандемією Коронавірусу обсяг інвестицій зменшився на

58,42% % в порівнянні з минулим роком. Суттєве пожвавлення інвестицій відбулося в 2021 році, їхній ріст становив 5159,6%. Проте вже в 2022 році відбувся спад на 75,35% через розгортання повномасштабного вторгнення рф в Україну.

Далі дослідимо обсяги інвестування в країни ЄС-27 за країнами та визначимо країну з найбільшим приток іноземних інвестицій (рис. 3.2).

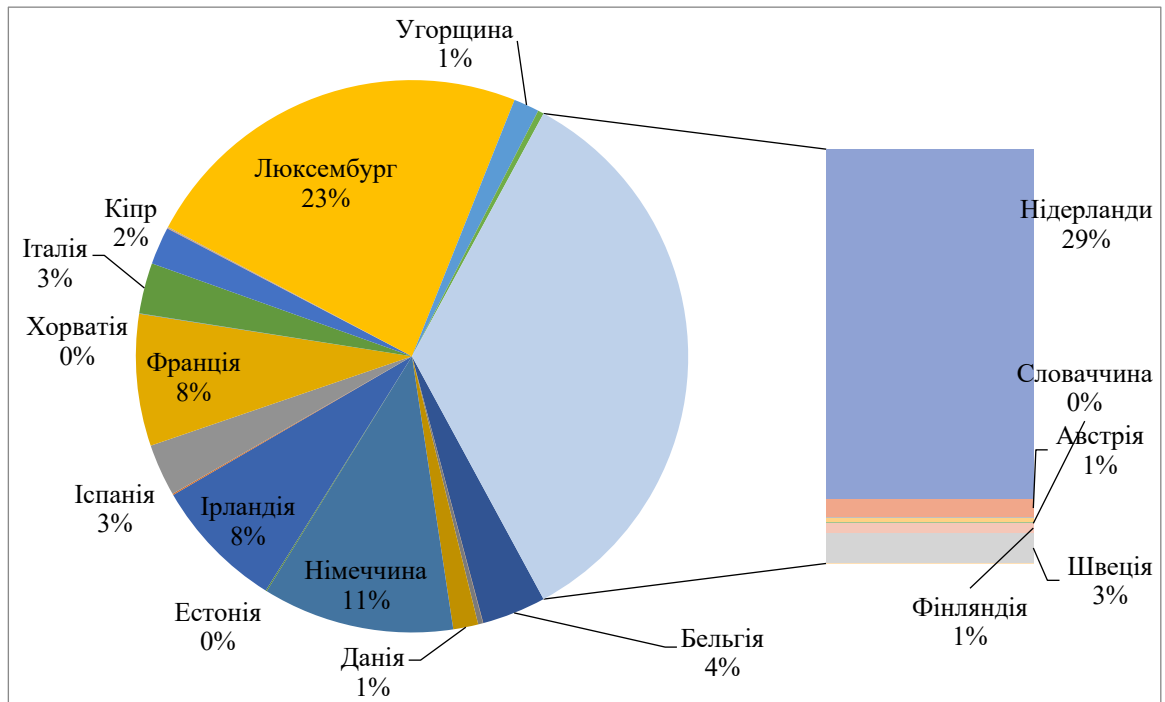

Рисунок 3.2 - Структура ПІІ в ЄС-27 за країнами, 2022р, %.

Джерело: створено автором на основі [63]

Отож, аналізуючи рисунок 3.2, ми бачимо, що 52% усіх інвестицій в країни ЄС становлять інвестиції в Нідерланди (29%) та Люксембург (23%). Третє та четверте місце ділять Німеччина (11%), Франція (8%) та Ірландія (8%). В загальному на ці країни припадає 79% інвестицій в Європейський Союз.

Наступним проаналізуємо структуру ПІІ країн ЄС за напрямком інвестування (див. рис. 3.3).

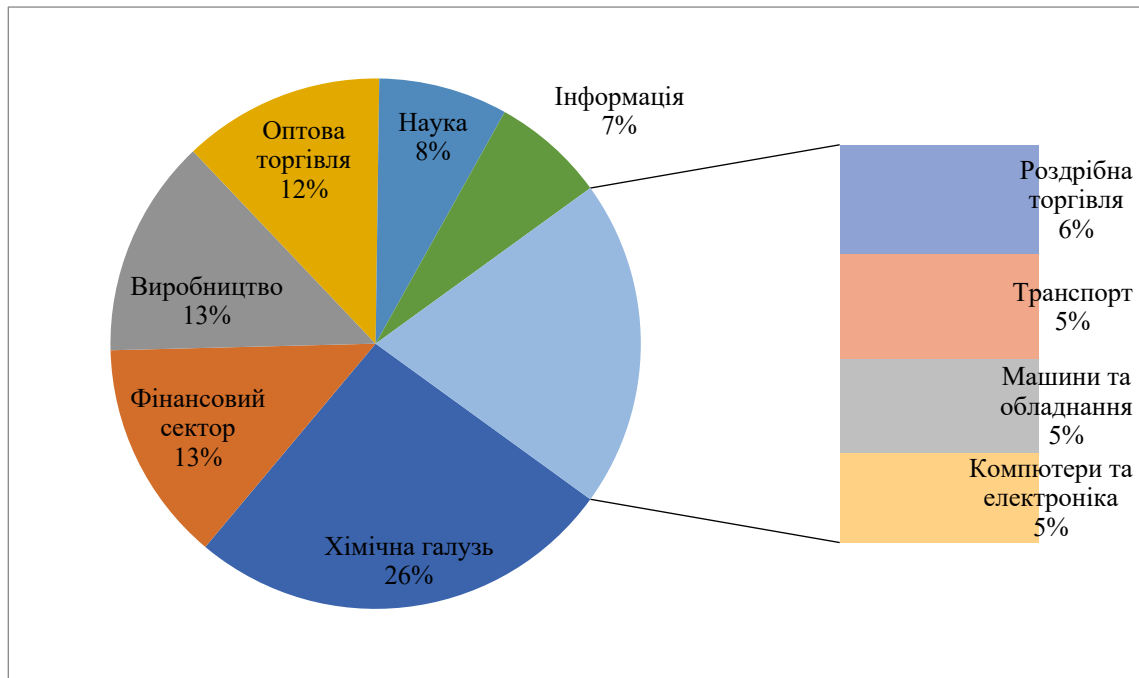

Рисунок 3.3 - Структура прямих іноземних інвестицій країн ЄС-27 за напрямком інвестування, 2021, %.

Джерело: створено автором на основі [63]

Країнами світу в 2022 році було інвестовано 488,21 млрд доларів в хімічну промисловість ЄС. Другим за привабливістю ПІІ в Євросоюз є фінансовий сектор і виробничий сектори з припливом 252,39 і 248,88 млрд доларів США відповідно.

Під впливом і за підтримки держав ТНК широко практикується використання френдшорінгу, що є перенесенням виробництва в дружні країни з метою зниження залежності від постачальників з потенційно ворожих країн. Ланцюжки поставок вишиковуються з країнами, які вважаються політичними та економічними союзниками. Як наслідок змінюються напрями закордонного інвестування ТНК.

Метою френдшорінгу є забезпечення вимог санкційного законодавства та мінімізація загроз порушення бізнес-процесів ТНК. Наприклад, Apple (США) планує перемістити значну частину виробництва iPhone до Індії з Китаю до 2025 року. Перенесення виробництва у дружні держави є одним із значних показників переходу від політики глобалізації до політики глобальної фрагментації [64] і регіоналізації.

Крім френдшорінгу, продовжується державне стимулювання решорінгу (повернення виробництв у країни базування ТНК). З погляду мінімізації ризиків порушення ланцюжків поставок решоринг та френдшоринг підвищують рівень національної безпеки, проте вони не завжди виправдані економічно через більш високу вартість робочої сили та компонентів, жорсткіші екологічні вимоги тощо [64].

Наступним дослідимо обсяги злиття та поглинання в державах-членах ЄС демонструє динаміку їхнього обсягу за останні 20 років (рис. 3.4).

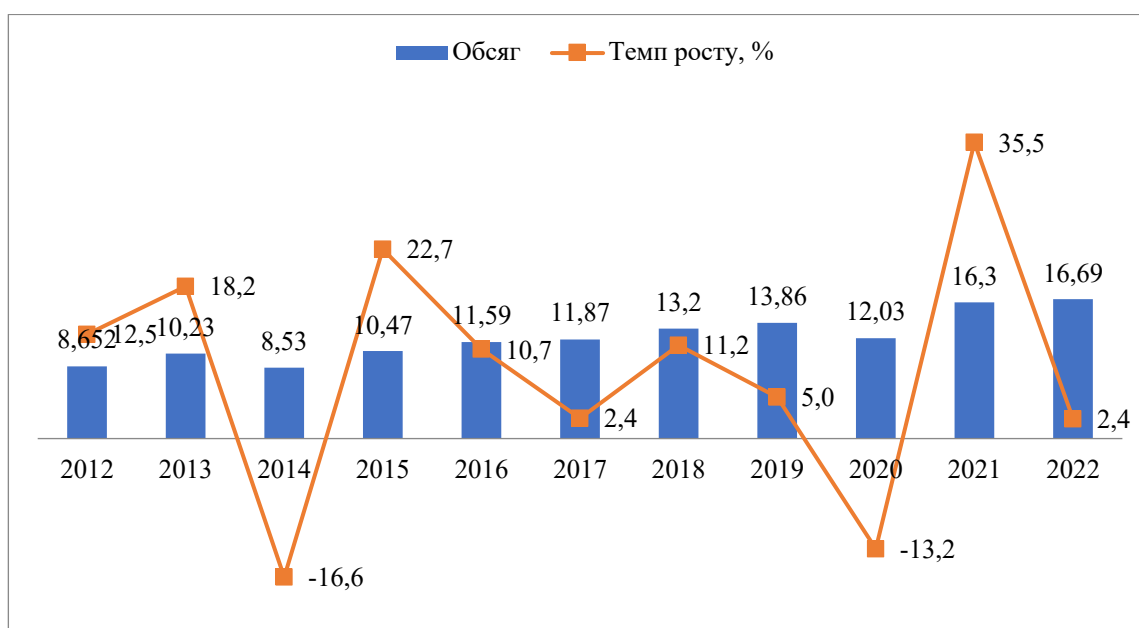

Рисунок 3.4 – Динаміка обсягу злиття та поглинання у країнах ЄС, 2012-2022 рр., кількість угод, тис.

Джерело: створено автором на основі [65]

Отже, ми бачимо, що зростання угод про злиття та поглинання носить циклічний характер і залежить від кризових періодів, про що свідчить зниження обсягу угод у 2014 та 2020 роках.

В умовах, що склалися, відбувається уповільнення темпів зростання зарубіжних активів найбільших ТНК і зміна обсягів і напрямів зарубіжного інвестування. Так, у 2023 році закордонні продажі ста найбільших ТНК збільшилися більш ніж на 10%, тоді як вартість їх зарубіжних активів трохи

знизилися [66]. Збільшення обсягу продажу багато в чому обумовлено високими цінами на енергоносії.

За 15 років кількість європейських ТНК серед 100 провідних нефінансових корпорацій світу за обсягами зарубіжних активів зменшилась на 4, а їх позиції всередині цього рейтингу загалом погіршилися.

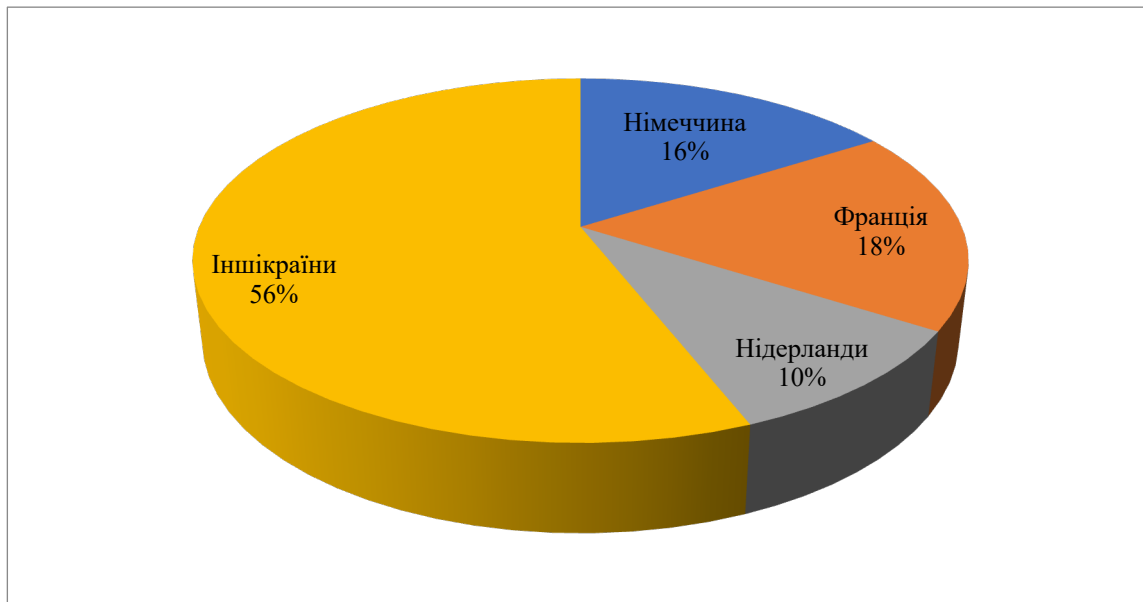

Рисунок 3.5 – Світова структура європейських ТНК за країною походженням

Джерело: створено автором на основі [67]

Європейські ТНК за найбільшими закордонними активами у 2023 р наведено на рисунку 3.6.

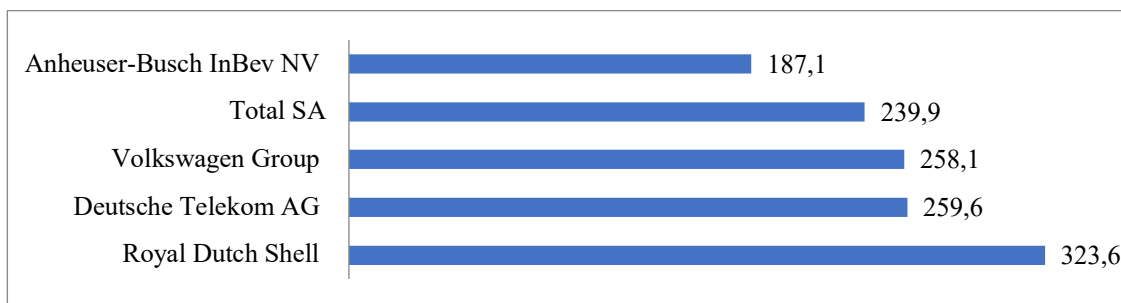

Рисунок 3.6 – Топ європейських ТНК за обсягом іноземних активів, млрд дол.

Джерело: створено автором на основі [67]

Європейські ТНК продовжували зростати в основному за рахунок злиття та поглинання із залученням зовнішнього фінансування. Розмір зарубіжних активів 5 провідних європейських ТНК збільшився на 863,4 млрд дол. (на 113,44%) за

середньорічного темпу зростання 7,56%, що значно перевищило темпи зростання всіх зарубіжних активів ТНК, що враховуються ЮНКТАД, щорічний темп приросту яких за період 2005–2018 рр. склав лише 4,31% [67]

В додатку Ж наведено основні фактори впливу війни в Україні на інвестиційну привабливість країн-членів ЄС.

Створення Єдиного ринку не призвело за останні 20 років до кардинального зростання показників ТНК найбільших країн ЄС, зокрема Франції та Німеччини. Зберігається тенденція, що найбільші ТНК у континентальній Європі базуються у Франції, Німеччині, Швейцарії, Нідерландах та Ірландії, при цьому за минулі 15 років різко впала кількість великих ТНК Італії. Завдяки формуванню Єдиного ринку ЄС, розвинулися та збереглися ТНК у малих країнах Європи, які дедалі впевненіше за цей час глобалізували свою діяльність. Європейські промислові ТНК, які мають великі активи та високу капіталомісткість, переміщуються в рейтингах Fortune Global 500 та Forbes Global 2000 на нижчі позиції.

3.2 Ключові напрями трансформації міжнародних інтеграційних процесів України за умов війни

В даному розділі пропонується оцінити вплив війни в Україні на розвиток та зміну інтеграційних процесів в Україні, які власне кардинально змінились на тлі війни в 2022 році.

Для України можливі лише два варіанти міжнародної економічної співпраці: євроінтеграція та регіональна інтеграція. Відомо, що одним із провідних і основних способів самовизначення країни в сучасний час є участь в інтеграційному процесі. Проте інтеграційна політика України завжди була нечіткою та складною, що зумовлено впливом, з одного боку, європейської моделі розвитку, а з іншого – неєвропейської моделі економічного розвитку. Неєвропейською моделлю розвитку України було членство в Євразійському

економічному співтоваристві, а європейською – в ЄС. Саме початок АТО в 2014 та повномасштабна війна в 2022 назавжди визначили основний вектор економічного співробітництва – ЄС.

Інтеграція з ЄС надає Україні можливість модернізувати свою економіку, зміцнити демократичні інститути та забезпечити стабільний розвиток на довгострокову перспективу. Проте для досягнення цих цілей необхідна тісна співпраця між українським урядом, громадянським суспільством та міжнародними партнерами.

Відносини між Україною та ЄС розпочалися з дня визнання незалежності України як суверенної держави і супроводжувались прийняттям низкою законодавчих актів українською владою. Отож пропонуємо розглянути основні нормативно-правові документи, на яких базується євроінтеграційна політика України (див. рис. 3.7)

Базовою складовою відносин Україна - ЄС на нинішньому етапі є Угода про асоціацію, яка є програмою українських реформ у різних секторах і галузях, а рівень її імплементації - індикатором ефективності євроінтеграційного курсу України. Угода є найбільш масштабним за всю історію відносин Україна - ЄС, юридично зобов'язуючим двостороннім договором [77].

Також однією з основних перемог українського уряду є укладання угоди про створення зони вільної торгівлі з ЄС, яку ми пропонуємо детальніше розглянути [78].

З моменту створення ЗВТ з ЄС для українського експорту відбулися наступні зміни:

- поступове зменшення ввізних мит та митних зборів в країни ЄС
- для сільськогосподарської та харчової продукції відбулося встановлення тарифних квот, які передбачають безмитний експорт в межах зазначеного обсягу
- були встановлені безмитні тарифні квоти для продукції свинини, м'яса птиці та цукру

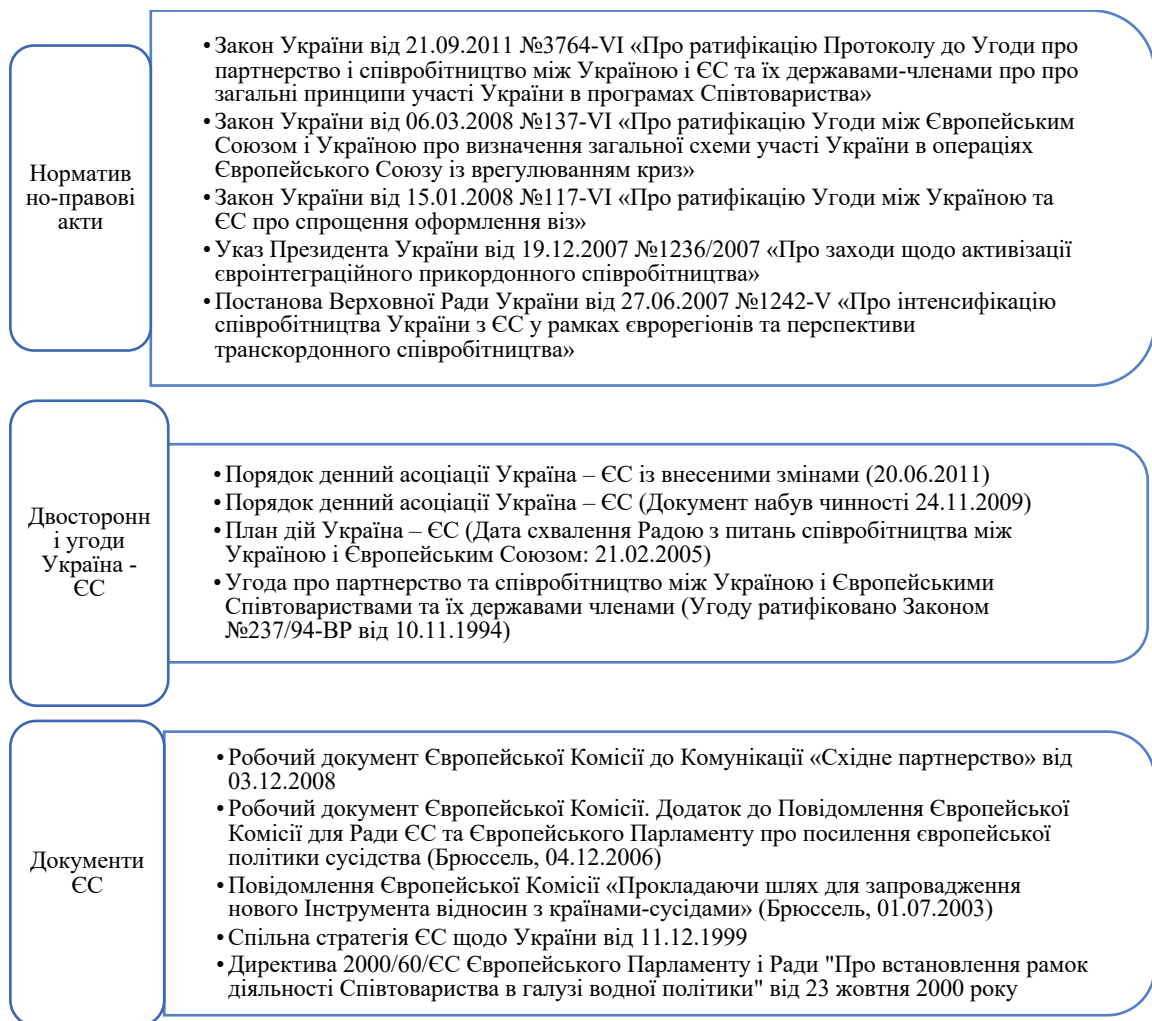

Рисунок 3.7 – Нормативно-правові документи регулювання євроінтеграційної політики України

Джерело: розроблено автором за даними [68], [69], [70], [71], [72], [73], [74], [75], [76]

Так як на сьогоднішній день український ринок помітно просідає то експорт навпаки зростає. Ключовою перевагою роботи з європейськими клієнтами є стабільність та відкритість, що дозволить українській компанії забезпечити безперебійно роботу, а працівникам сталу заробітну плату

Водночас, слід констатувати, що у відносинах Брюсселя і Києва після укладення Угоди про асоціацію і запровадження безвізу спостерігається брак спільних стратегічних цілей. З одного боку, погляд у майбутнє відносин Україна - ЄС сфокусований винятково на виконанні Угоди та її оновленні, що, попри велику значимість для Києва, по суті є тактичною перспективою. З іншого боку,

очевидним пріоритетом для України є протистояння російській експансії, політико-дипломатична солідарність та економічна допомога ЄС.

Однак, як виявилось, прийняття такої великої кількості нормативно-правових документів є недостатньою умовою успішної реалізації євроінтеграційної політики, так як відсутній дійовий механізм процесу втілення в життя прийнятих законодавчих актів. На жаль, навіть гарно сформульовані закони на практиці не реалізуються. Ми вважаємо, що однією з головних причин невиконання даних документів є відсутність належної координації між органами влади.

Щодо торгово-економічних відносин між Україною та країнами Європейського Союзу (ЄС) мають довгу історію та важливий вплив на економічний розвиток обох сторін. Давайте розглянемо еволюцію цих відносин на різних етапах їх розвитку:

Після здобуття незалежності в 1991 році Україна встановила свої перші торгові відносини з Європейським Союзом. У 1998 році було підписано Спільну декларацію про співробітництво між Україною та Європейським Союзом, яка відкрила шлях для співпраці. У 2014 році Україна підписала Угоду про Співтовариство з Європейським Союзом, яка включала важливу частину – Всеосяжну угоду про вільну торгівлю (DCFTA). Ця угода передбачала створення вільної торгівлі та повну інтеграцію України з європейським ринком.

Після ратифікації угоди та реформ в Україні у 2017 році було запроваджено ПВЗВТ. Це призвело до зміцнення торгових відносин між Україною та Європейським Союзом. Українські товари та послуги стали більш конкурентоспроможними на європейському ринку. Завдяки реалізації ПВЗВТ та інших реформ Україна почала розвивати свій експорт до Європейського Союзу. Основними експортними товарами стали сільськогосподарська продукція, вироби з металу, машини та обладнання.

Одним із головних факторів, що вплинули на торговельні відносини, стала анексія Росією Криму та конфлікт на сході України. Це призвело до введення санкцій проти Росії та торгівлі деяких регіонів. Вплинула епідемія і на ділові

відносини. Україна та Європейський Союз зіткнулися з проблемами щодо захисту безпеки постачання та гнучкості товарів і послуг [79, с.183-191].

Розширення співпраці в галузях освіти, науки, культури, туризму та інших сферах дозволяє поглибити міжнародне спілкування та взаєморозуміння між Україною та ЄС. Попри позитивний розвиток торговельно-економічних відносин, існують і виклики та перешкоди, з якими стикається Україна у співпраці з ЄС. Деякі з них включають торговельні суперечки, технічні бар'єри, та дефіцит інфраструктури, які можуть стримувати обсяги торгівлі та інвестицій.

Україна також розширює сферу співпраці за межами Європейського Союзу. Вона значно розвиває торгівлю та економіку з іншими країнами та регіонами, такими як Китай, Сполучені Штати та країни Близького Сходу. Успішний розвиток бізнесу та економіки вимагає стабільності та продовження реформ в Україні. Зміцнення верховенства права, боротьба з корупцією та покращення інвестиційного клімату є важливим завданням у просуванні співпраці з Європейським Союзом [80, с.198].

Востаннє, але не менш важливо, важливий акцент робиться на сталому розвитку та екологічних питаннях. Україна співпрацює з ЄС у сферах зменшення викидів та збереження природних ресурсів. Покращення соціальних стандартів, захист прав людини, та розвиток громадянського суспільства є також важливими аспектами співпраці між Україною та ЄС.

Отож, в підсумку пропонуємо дослідити динаміку торговельної співпраці між ЄС та Україні за останні кілька років (рис. 3.8).

Отож, рисунок 3.8 наглядно демонструє остаточну орієнтацію України на співробітництво з країнами Європи, так як ми бачимо ріст частки з 34,84% у 2019 році до 55,4% у 2023 році. Війна в Україні остаточно вирішила питання вектору економічного співробітництва нашої країни, що власне і демонструє рисунок 3.8.

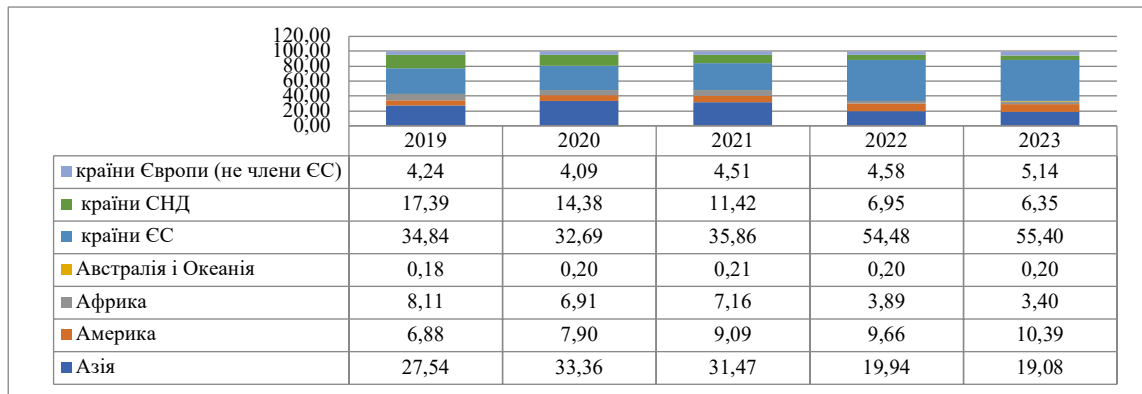

Рисунок 3.8 – Аналіз частки країн ЄС в зовнішній торгівлі України товарами та послугами, 2015-2023рр, %.

Джерело: розроблено автором на основі [81]

Загалом торговельно-економічні відносини України з країнами ЄС є одним із найважливіших чинників економічного розвитку України та сприяють повноцінній інтеграції країни в ЄС. Розвиток стосунків вимагає зусиль, інновацій та співпраці для досягнення спільних цілей.

Отже, Україна має великий потенціал для розвитку торгово-економічних відносин з країнами ЄС, що може сприяти її економічному зростанню і підвищенню життєвого рівня населення.

Україна має велику географічну перевагу, знаходячись на перехресті транспортних маршрутів між Європою та Азією, що створює сприятливі умови для розвитку міжнародної торгівлі.

Членство України в Світовій торговельній організації (СТО) та підписання Угоди про асоціацію з ЄС відкриває нові можливості для розширення торговельних зв'язків та залучення інвестицій.

Велика увага повинна бути приділена гармонізації законодавства України з правилами ЄС з метою створення сприятливих умов для бізнесу та забезпечення відкритості ринку.

Економічна інтеграція з ЄС може сприяти модернізації української економіки, покращенню стандартів життя населення та збільшенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

В підсумку розглянемо ключові напрями трансформації міжнародних інтеграційних процесів України за умов війни (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Ключові напрями інтеграційних процесів України за умов війни

Напрямок	Характеристика
укладення Угоди про оцінку відповідності та приймання промислової продукції (АСАА) та взаємне визнання харчової еквівалентності.	Угода про асоціацію також передбачає укладання спеціальних транспортних угод, які мають дозволити замінити тимчасову угоду воєнного часу про автомобільний транспорт довгостроковою угодою, яка відкриє українським перевізникам доступ на ринок ЄС
Приєднатися до останніх галузевих ініціатив ЄС	Україна зацікавлена у приєднанні до Єдиного цифрового ринку ЄС та участі у реалізації Зеленого курсу ЄС.
Укласти подальші угоди про вільну торгівлю з акцентом на країни, з якими ЄС має угоди про вільну торгівлю або веде переговори	До них можуть належати такі країни як Марокко, Туніс та Алжир. Іншими потенційно перспективними партнерами ЗВТ є Південна Корея, Індія та Індонезія;
запровадити нові схеми страхування ризиків	В очікуванні післявоєнної напруженості або ризику подальшої напруженості, буде потрібний багатосторонній донорський фонд для покриття неекономічних ризиків для іноземних інвесторів
Покращити транспортно-логістичні зв'язки між Україною та ЄС усіма видами транспорту	Для цього потрібний розвиток інтермодальних транспортних вузлів в Україні.

Джерело: створено автором на основі [80], [81], [82]

На нинішньому етапі асоціації євроінтеграційний шлях прогресує, приносячи значні досягнення, про що свідчать урядові та публічні звіти. Однак існують виклики, які перешкоджають ефективній імплементації Угоди для України. Вирішивши ці проблеми та скориставшись наданими можливостями, Україна може ще більше просунути свій інтеграційний процес, наблизившись до своєї мети - стати невід'ємною частиною європейської сім'ї.

ВИСНОВКИ

Отож, в даній бакалаврській роботі була досліджена тема впливу війни н світову економіку в процесі якої нами були виконані всі поставленні завдання.

1. Отже, війна у політологічному контексті є соціально-політичним явищем, що включає в себе соціальне насильство з використанням збройних механізмів і засобів, пов'язаних з глибинними основами політики держав та значними політичними силами.

2. Війну та інші форми збройних конфліктів слід розглядати як головну перешкоду для економічного розвитку країн з низьким рівнем доходу, багато з яких стикаються з етнічними та релігійними конфліктами. Після будь-яких конфліктів та воєн країни стикаються з двома основними проблемами: відновлення економіки та запобігання поновленню конфлікту. Економічне відновлення є важливим фактором, що визначає розвиток країни та власне впливає на її відновлення, більш високі темпи зростання економіки стабілізують країну як в економічному вимірі так в психологічному. Жителям країни потрібно не тільки знати про зупинку війни, але й розуміти, що вони матимуть економічну підтримку зі сторони своєї влади.

3. Оскільки війна Росії проти України продовжує розгортатися, її вплив на світову економіку залишається невизначеним. Дані фондового ринку свідчать про те, що фірми, які мають тісні торговельні або майнові зв'язки з Росією, з більшою ймовірністю зіткнуться з негативними наслідками в міру того, як конфлікт розгортатиметься.

4. Станом на сьогодні країни світу мають спільними силами не допустити продовольчої кризи, яка може статися в недалекому майбутньому і докласти максимум зусиль щоб зупинити війну в Україні та повернути мир та спокій. Щодо світової спільноти і свідомих країн світу, потрібно ще більше посилити санкції проти росії та фінансово допомагати Україні максимально швидко закінчити війну. Адже, якщо Україна не буде експортувати зернові, то жителі бідних країн Африки

будуть страждати від голоду а решти країн світу від висок цін на продовольчі товари, що в підсумку призведе до кризи на світовому аграрному ринку.

5. Високий тиск на ціни на енергоносії може ще більше посилитись, якщо Росія припинить постачання природного газу до Європи у відповідь на економічні санкції. Однак зростання цін ніщо порівняно з тисячами загиблих українських мирних жителів, кількість яких зростає щодня.

6. Дослідивши іноземні інвестиції, ми бачимо, що середньорічні обсяги зростання ППП в країни ЄС становлять 4,9 % за період 2009-2022 рр. Найбільших спад по притоку інвестицій був в 2020 році, у зв'язку з пандемією Коронавірусу обсяг інвестицій зменшився на 58,42% % в порівнянні з минулим роком. Суттєве пожвавлення інвестицій відбулося в 2021 році, їхній ріст становив 5159,6%. Проте вже в 2022 році відбувся спад на 75,35% через розгортання повномасштабного вторгнення РФ в Україну.

7. Отже, Україна має великий потенціал для розвитку торгово-економічних відносин з країнами ЄС, що може сприяти її економічному зростанню і підвищенню життєвого рівня населення. Членство України в Світовій торговельній організації (СТО) та підписання Угоди про асоціацію з ЄС відкриває нові можливості для розширення торговельних зв'язків та залучення інвестицій. Економічна інтеграція з ЄС може сприяти модернізації української економіки, покращенню стандартів життя населення та збільшенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузьмін Е. Е. Поняття збройного конфлікту: первісні роздуми. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція* : зб. наук. пр. Одеса, 2014. № 12, т. 2. С. 187–190
2. Kallen H. M. Of war and peace. New York : *Graduate Faculty of Political and Social Science, New School for Social Research*, 1939. P. 361–391.
3. Oppenheim L. *International Law. Palala Press*, 2015. Vol. 2. 754 p.
4. Starke J.G. *Introduction to International Law. London, Butterworths*, 1972. 631 p.
5. Sorel G. *Réflexions sur la violence. 2e éd.* Paris : Rivière, 1910. 412 p
6. Рафальський О. Сучасні погляди на проблему діалогу цивілізацій. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 83–84. С. 5–9. URL: https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/rafalskyi_suchasni.pdf. (дата звернення 06.04.2024)
7. Сеник О.М. *Загальна теорія правового конфлікту* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2013. 22 с.
8. Фурсіна Н.А. Теорія виникнення військових конфліктів, воєн. Економіка та держава. 2018. № 12. С. 81–88. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2018/18.pdf. (дата звернення 06.04.2024)
9. Кононенко С.В. Війна в міжнародній політиці: технологія, культура, організація. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2008. Вип. 41. С. 53–63.
10. Перепелиця Г.М. *Воєнно-політичний конфлікт: методологія дослідження та врегулювання* : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02. Київ, 1996. 38 с
11. Бернадський Б.В., Мілославська О.М. Сутність і природа міжнародного конфлікту та політичний компроміс: історичний погляд *Державне*

управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 8. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/74.pdf. (дата звернення 06.04.2024)

12. Collier, P., A. Hoeffler and M. Söderbom (2008), “Post-Conflict Risks”, *Journal of Peace Research* 45(4): 461-478.

13. Collier, P. and A. Hoeffler (2004), “Greed and Grievance in Civil Wars”, *Oxford Economic Papers* 56: 563– 595.

14. Fearon, J. and D. Laitin (2003), “Ethnicity, Insurgency, and Civil War”, *American Political Science Review* 97: 75–90

15. Collier, P., L. Elliot, H. Hegre, A. Hoeffler, M. Reynal-Querol and N. Sambanis (2003), *Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy*, World Bank Policy Research Report, Oxford University Press, Oxford.

16. Miguel, E., S. Satyanath, and E. Sergenti (2004), “Economic Shocks and Civil Conflict: An instrumental variables approach”, *Journal of Political Economy* 112:725–753.

17. Hoeffler, A. and V. Outram (2011), “Need, Merit, or Self-Interest—What Determines the Allocation of Aid?” *Review of Development Economics*, 15(2):237–250.

18. Hoeffler, A., S.S. Ijaz and S. von Billerbeck (2011), “Post-conflict Recovery and Peace Building”, Background Paper for the *World Development Report 2011*.

19. Howard J. Shatz, Nathan Chandler (2020) Global Economic Trends and the Future of Warfare. The Changing Global Environment and Its Implications for the U.S. Air Force

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR2800/RR2849z4/RAND_RR2849z4.pdf (дата звернення 08.04.2024)

20. Groot, O. J., Bozzoli, C., Alamir, A., & Brück, T. (2022). The global economic burden of violent conflict. *Journal of Peace Research*, 59(2), 259-276. <https://ideas.repec.org/a/sae/joupea/v59y2022i2p259-276.html> (дата звернення 08.04.2024)

21. Anderton, Charles H., and John R. Carter. 2001a. The impact of war on trade: An interrupted time-series study. *Journal of Peace Research* 38 (4): 445–57. <https://www.prio.org/publications/1958> (дата звернення 08.04.2024)
22. The Global Financial Centres Index (2022) URL: <https://www.longfinance.net/programmes/financial-centre-futures/global-financial-centres-index/gfci-33-explore-the-data/gfci-33-rank/> (дата звернення 09.04.2024)
23. 10 Largest Stock Exchanges in the World By Market Cap – Complete List Of Stock Exchanges (2022) URL: <https://tradebrains.in/10-largest-stock-exchanges-in-the-world/> (дата звернення 09.04.2024)
24. Stocks extend their rout as the Ukraine war and its economic fallout intensify. (2022) URL: <https://www.nytimes.com/2022/03/07/business/stock-market-today.html> (дата звернення 09.04.2024)
25. Goel S., Cagle S., Shawky H. 2017. How vulnerable are international financial markets to terrorism? An empirical study based on terrorist incidents worldwide. *Journal of Financial Stability*, 33, 120–132.
26. Richard C., Burdekin K., Siklos P., 2022. Armageddon and the stock market: US, Canadian and Mexican market responses to the 1962 Cuban Missile Crisis. *Quarterly Review of Economics and Finance*, 84, 112-117.
27. S&P 500 (SPX) Investing.com (2023) URL <https://ru.investing.com/indices/us-spx-500-historical-data> (дата звернення 09.04.2024)
28. Dow Jones Industrial Average (DJI) Investing.com (2023) URL <https://ru.investing.com/indices/us-30-historical-data> (дата звернення 09.04.2024)
29. Nasdaq 100 (NDX) Investing.com (2023) URL <https://ru.investing.com/indices/nq-100-historical-data> (дата звернення 10.04.2024)
30. Динаміка євро(2022) URL: <https://www.wsj.com/market-data/quotes/futures/DE/FESXM22> (дата звернення 10.04.2024)

31. Crude Oil Prices - 70 Year Historical Chart (2022) URL: <https://www.macrotrends.net/1369/crude-oil-price-history-chart> (дата звернення 10.04.2024)
32. Elliot Smith (2022) The Russia-Ukraine war has hit many currencies hard. Here's what analysts are expecting no (2022) URL: <https://www.cnbc.com/2022/03/09/russia-ukraine-war-has-hit-currencies-hard-heres-what-analysts-expect-next.html> (дата звернення 10.04.2024)
33. JEFFREY FRANKEL Get Ready for Reverse Currency Wars (2022) URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/strong-dollar-high-inflation-reverse-currency-wars-by-jeffrey-frankel-2022-05> (дата звернення 10.04.2024)
34. Sanctions Against Russia (2022) URL: <https://www.castellum.ai/> (дата звернення 11.04.2024)
35. Total number of list-based sanctions imposed on Russia by territories and organizations from February 22, 2022 to February 10, 2023, by selected actor, (2023) URL: <https://www.statista.com/statistics/1294752/sanctions-imposed-on-russia-by-actor/> (дата звернення 11.04.2024)
36. Castellum. AI, Russian sanction database , (2023) URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/econographics/russia-sanctions-database/> (дата звернення 11.04.2024)
37. EU trade sanctions in response to situation in Ukraine , (2023) URL: <https://enterprise.gov.ie/en/publications/eu-trade-sanctions-in-response-to-situation-in-ukraine-.html> (дата звернення 11.04.2024)
38. Sanctions Profile: Russia, (2023) URL: <https://www.europeansanctions.com/region/russia/> (дата звернення 11.04.2024)
39. EU trade sanctions in response to situation in Ukraine , (2023) URL: <https://enterprise.gov.ie/en/publications/eu-trade-sanctions-in-response-to-situation-in-ukraine-.html> (дата звернення 11.04.2024)
40. Sanctions Weekly Update - Ukraine/Russia Conflict - August 4, 2023, (2023) URL: <https://www.mayerbrown.com/en/perspectives->

events/publications/2023/08/sanctions-weekly-update--ukrainerussia-conflict--august-4-2023#us (дата звернення 11.04.2024)

41. What are the sanctions on Russia and are they hurting its economy? , (2023)
URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-60125659> (дата звернення 11.04.2024)

42. EU27 (from 2020) trade by SITC product group (2022), (2023) URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_ST_EU27_2020SITC_custom_4653539/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=c588302b-a6e2-4cba-bce8-5714f45c3c1d (дата звернення 11.04.2024)

43. Дані Світового банку (експорт)
<https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD> (дата звернення 12.04.2024)

44. Дані Світового банку (імпорт)
<https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.CD> (дата звернення 12.04.2024)

45. FAO stat (2022) URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data> (дата звернення 12.04.2024)

46. FAO Food Price Index (2022) URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/> (дата звернення 12.04.2024)

47. Beer and the Russia-Ukraine Conflict (2022) URL: <https://research.rabobank.com/far/en/sectors/beverages/beer-and-the-russia-ukraine-conflict.html> (дата звернення 13.04.2024)

48. CHICAGO SRW WHEAT FUTURES QUOTES (2022) URL: <https://www.cmegroup.com/markets/agriculture/grains/wheat.quotes.html>

49. Russia's invasion to have 'enormous impact' on world food supplies (2022)
URL: <https://www.ft.com/content/ad225932-5600-432f-b8bf-e31b8050c73a> (дата звернення 13.04.2024)

50. Ukraine bans exports of wheat, oats and other food staples March 9, 2022 (2022) URL: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-business-europe-global-trade-38159046f7744b8c660ee7582dd392bf> (дата звернення 13.04.2024)

51. Low-Income Food-Deficit Countries (LIFDCs) - List updated June 2021 (2021) URL: <https://www.fao.org/countryprofiles/lifdc/en/> (дата звернення 13.04.2024)
52. FERID BELHAJ (2022) Compounded stress: The impact of the war in Ukraine on the Middle East and North Africa (2022) <https://blogs.worldbank.org/arabvoices/compounded-stress-impact-war-ukraine-middle-east-and-north-africa?sfw=pass1651392000> (дата звернення 13.04.2024)
53. The world is at a critical juncture (2022) URL: <https://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/en/> (дата звернення 13.04.2024)
54. Oil Market and Russian Supply (2022) URL: <https://www.iea.org/reports/russian-supplies-to-global-energy-markets/oil-market-and-russian-supply-2> (дата звернення 13.04.2024)
55. Crude Oil Prices - 70 Year Historical Chart (2022) URL: <https://www.macrotrends.net/1369/crude-oil-price-history-chart> (дата звернення 13.04.2024)
56. Roeder, P. A. (2018) *National Secession: Persuasion and Violence in Independence Campaigns*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press
57. Schneider, G., and Troeger, V. E. (2006) “War and the World Economy: Stock Market Reactions to International Conflicts.” *Journal of Conflict Resolution* 50 (5): 623–45.
58. Murdoch, J. C., and Sandler, T. (2004) “Civil Wars and Economic Growth: Spatial Dispersion.” *American Journal of Political Science* 48 (1): 138–51
59. Harbom, L.; Melander, E.; and Wallensteen, P. (2008) “Dyadic Dimensions of Armed Conflict, 1946–2007.” *Journal of Peace Research* 45 (5): 697–710.
60. Frey, B. S., and Waldenstrom, D. (2004) “Markets Work in War: World War II Reflected in the Zurich and Stockholm Bond Markets.” *Financial History Review* 11 (1): 51–67.
61. Fabro, G., and Aixala, J. (2012) “Direct and Indirect Effects of Economic and Political Freedom on Economic Growth.” *Journal of Economic Issues* 46 (4): 1059–

80.

62. Bolt, J.; Inklaar, R.; de Jong, H.; and van Zanden, J. L. (2018) “Rebasing ‘Maddison’: New Income Comparisons and the Shape of Long-Run Economic Development.” Maddison Project Working Paper No. 10.

63. Обсяг ПІП в країні ЄС (2023) URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> (дата звернення 02.05.2024)

64. TNC Investment https://unctad.org/system/files/official-document/diaeia2023d1_en.pdf (дата звернення 02.05.2024)

65. Intellizence Merger & Acquisition веб-сайт (2023) URL: <https://intellizence.com/news-feed/merger-acquisition-deals/> (дата звернення 02.05.2024)

66. M&A Statistics by Countries (2023) <https://imaa-institute.org/mergers-and-acquisitions-statistics/ma-statistics-by-countries/> (дата звернення 02.05.2024)

67. World Investment Report 2023. Investing in sustainable energy for all (UNCTAD/WIR/2023). URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2023_en.pdf (дата звернення 02.05.2024)

68. Постанова ВРУ «Про Основні напрями зовнішньої політики України» №3360 від 2 липня 1993р. (1993). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12> (дата звернення 03.05.2024)

69. Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» №615 від 11 червня 1998р. (1998). URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3982015-19211> (дата звернення 03.05.2024)

70. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010р. (2010). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення 03.05.2024)

71. Угода про партнерство і співробітництво від 14 червня 1994р. ЄС і Україна (1994). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення 03.05.2024)

72. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України, схвалена Європейською Радою 11 грудня 1999р. Верховна Рада України, (1999). URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_492 (дата звернення 03.05.2024)

73. Communication from the Commission «European Neighbourhood Policy. Strategy Paper». Commission of the European Communities, p.2-5, (2004). URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/2004_communication_from_the_commission_-_european_neighbourhood_policy_strategy_paper.pdf. (дата звернення 03.05.2024)

74. План дій «Україна - Європейський Союз». Європейська політика сусідства. Верховна Рада України (2019). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693 (дата звернення 05.05.2024)

75. Від сьогодні набуло чинності рішення про запровадження безвізового режиму України з ЄС. УНІАН, 11 червня 2017р., (2017). URL: <https://www.unian.ua/politics/1968736-vidsogodni-nabulo-chinnosti-rishennya-pro-zaprovadjennya-bezvizovogo-rejimu-ukrajini-z-es.html> (дата звернення 05.05.2024)

76. Україна 2018-2019: обережний оптимізм напередодні виборів. Центр Разумкова, 2018р., с.8-9, (2019). URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Pidsumky_2018.pdf (дата звернення 05.05.2024)

77. Підписання Декларації про європейську перспективу України наближає повноцінну інтеграцію у Європейський Союз. Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво Президента України, 4 травня 2021р., (2021). URL: <https://www.president.gov.ua/news/pidpisannya-deklaraciyi-pro-yeuropejsku-perspektivu-ukrayini-68257> (дата звернення 05.05.2024)

78. Угода про асоціацію. Урядовий портал, (2019). URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yeuropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu> (дата звернення 05.05.2024)

79. Договір про створення зони вільної торгівлі
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_n25#Text (дата звернення 07.05.2024)

80. Рибаківа Т. О. Сучасний стан інвестиційно-фінансового співробітництва України та європейського союзу / Т. О. Рибаківа // Економічний вісник університету. - 2020. – Вип. 46. – С. 183-191.

81. Статистика зовнішнього сектору України 2023
<https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення 07.05.2024)

82. Ukraine Invasion: What This Means for the European Gas Market
<https://www.oxfordenergy.org/publications/ukraine-invasion-what-this-means-for-the-european-gas-markets/> (дата звернення 07.05.2024)

ДОДАТКИ

Додаток А

Огляд зарубіжної літератури

1. Roeder, P. A. (2018) *National Secession: Persuasion and Violence in Independence Campaigns*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press

The book delves into the complex interplay between persuasion and violence within national secession movements, providing insights into their motivations, tactics, and outcomes. Roeder explores various case studies of secessionist movements, shedding light on the diverse approaches employed by groups seeking independence. Through meticulous research and analysis, the author uncovers the underlying factors that contribute to the success or failure of these movements. One of the key themes of the book is the role of persuasion in mobilizing support for independence. Roeder examines the rhetoric, propaganda, and symbolic gestures used by secessionist movements to sway public opinion and gain legitimacy for their cause. Additionally, the book delves into the strategies employed by governments and opposing forces to counter these persuasive efforts. By exploring the conditions under which secessionist movements succeed or fail, the book offers a comprehensive framework for understanding the complex interplay between political persuasion and violent confrontation in the quest for national self-determination. Published by Cornell University Press, this work is a significant contribution to the fields of political science and international relations.

2. Harbom, L.; Melander, E.; and Wallensteen, P. (2008) “Dyadic Dimensions of Armed Conflict, 1946–2007.” *Journal of Peace Research* 45 (5): 697–710.

The article examines the dynamics of armed conflicts over a span of more than six decades. The main focus is on analyzing conflicts at the dyadic (or bilateral) level, considering various aspects and characteristics of these conflicts. The authors employ a dyadic analysis concept to study the interaction between two states in military conflicts, examining both military and non-military conflicts, including armed struggles, diplomatic tensions, terrorist attacks, and other forms of conflict. The study investigates the duration and intensity of conflicts, as well as their evolution over time, analyzing possible causes such as territorial disputes, ethnic tensions, political regimes, and more. The article also discusses the role of international actors in supporting or resolving armed conflicts, identifying trends and making forecasts about their future development. By providing detailed statistical analysis and insights into the dynamics of these conflicts, the authors contribute to a deeper understanding of the nature and evolution of armed conflicts, offering valuable perspectives for researchers and policymakers in the field of peace and conflict studies. Overall, the article elucidates the significance of studying the dynamics of armed conflicts at the interstate level, emphasizing the importance of understanding the factors leading to such conflicts and possible ways to resolve them.

3. Schneider, G., and Troeger, V. E. (2006) “War and the World Economy: Stock Market Reactions to International Conflicts.” *Journal of Conflict Resolution* 50 (5): 623–45.

The authors explore the dynamics that unfold when geopolitical tensions escalate, affecting financial markets worldwide. By analyzing stock market reactions to various conflicts, Schneider and Troeger highlight the interconnectedness of political events and economic variables. They reveal how uncertainty, risk perception, and investor sentiment shape stock market movements during crises. This study contributes to the literature by providing empirical evidence of how international conflicts influence stock market volatility, returns, and trading volumes. Schneider and Troeger's findings emphasize the

importance of considering geopolitical risk factors in financial decision-making and risk management strategies. Their research has implications for policymakers, investors, and market analysts seeking to understand and navigate the interplay between geopolitics and financial markets. This work is foundational in the literature on the impact of international conflicts on the world economy, offering valuable insights for both academic research and practical applications in finance and international relations.

4. Murdoch, J. C., and Sandler, T. (2004) “Civil Wars and Economic Growth: Spatial Dispersion.” *American Journal of Political Science* 48 (1): 138–51.

The central premise of the article revolves around the notion that civil conflicts, due to their disruptive nature, can significantly impede economic progress. However, Murdoch and Sandler go beyond this basic understanding by examining how the spatial dispersion of civil wars influences their economic ramifications. They argue that the geographical spread of conflicts plays a crucial role in shaping the magnitude and duration of their impact on economic growth. Utilizing a combination of theoretical insights and empirical analysis, the authors provide a nuanced understanding of the relationship between civil wars and economic growth. By considering factors such as geographic proximity, resource distribution, and spillover effects, they offer valuable insights into the dynamics of conflict-induced economic disruption. Overall, this study explores the impact of civil wars on economic growth, focusing on the spatial dispersion of conflict effects. The authors analyze how civil wars in one country can affect the economic growth of neighboring countries, emphasizing the broader regional consequences of internal conflicts.

5. Frey, B. S., and Waldenstrom, D. (2004) “Markets Work in War: World War II Reflected in the Zurich and Stockholm Bond Markets.” *Financial History Review* 11 (1): 51–67.

This article examines the performance and behavior of bond markets in Zurich and Stockholm during World War II. The authors analyze how these neutral countries'

financial markets responded to the war's progression and its associated economic uncertainties. They provide insights into the resilience and functionality of financial markets even during periods of intense geopolitical turmoil. Overall, Frey and Waldenstrom's work underscores the capability of financial markets to adapt and function even amid severe global conflicts, offering valuable historical insights into market behavior during times of crisis.

6. Goel S., Cagle S., Shawky H. 2017. How vulnerable are international financial markets to terrorism? An empirical study based on terrorist incidents worldwide. *Journal of Financial Stability*, 33, 120–132.

The study explores how vulnerable international financial markets are to terrorism by examining a large sample of terrorist incidents around the world. The researchers investigated the connection between major terrorist events and world stock market indexes. Their findings suggest that financial markets are susceptible to terrorism, but the impact tends to be temporary. Interestingly, the study also found that the market's reaction depends on its size and maturity.

7. Fabro, G., and Aixala, J. (2012) “Direct and Indirect Effects of Economic and Political Freedom on Economic Growth.” *Journal of Economic Issues* 46 (4): 1059–80.

This research delves into the intricate relationship between economic and political freedom and their impact on economic growth. The study investigates not only the direct effects of these freedoms on economic growth but also their indirect effects, such as how economic freedom might influence political freedom and vice versa. By analyzing these interconnections, the study sheds light on the mechanisms through which freedom, both economic and political, can shape a country's economic development trajectory.

8. Bolt, J.; Inklaar, R.; de Jong, H.; and van Zanden, J. L. (2018) “Rebasing ‘Maddison’: New Income Comparisons and the Shape of Long-Run Economic Development.” Maddison Project Working Paper No. 10.

Bolt, Inklaar, de Jong, and van Zanden's (2018) working paper from the Maddison Project addresses the reevaluation of historical income comparisons and its implications for understanding long-run economic development. By revising the methods used to calculate historical economic data, the paper offers new perspectives on income comparisons over time. This reevaluation provides insights into the shape and patterns of economic development across different periods, enhancing our understanding of long-term economic trends.

9. Richard C., Burdekin K., Siklos P., 2022. Armageddon and the stock market: US, Canadian and Mexican market responses to the 1962 Cuban Missile Crisis.

The article explores the impact of the Cuban Missile Crisis on stock markets in the United States, Canada, and Mexico. The authors analyze how these markets reacted to the crisis, which was a critical moment in Cold War history that brought the world to the brink of nuclear war. The study likely examines the immediate and short-term effects of the crisis on stock prices and market volatility in the three countries, considering factors such as investor sentiment, government responses, and market trends before, during, and after the crisis. It may also discuss how these events influenced economic policies and investor behavior in the aftermath of the crisis. Overall, the article provides insights into the relationship between geopolitical events, such as the Cuban Missile Crisis, and financial markets, highlighting the importance of political risk and uncertainty in shaping market dynamics, and regional integration among its neighboring countries.

10. Goel S., Cagle S., Shawky H. 2017. How vulnerable are international financial markets to terrorism? An empirical study based on terrorist incidents worldwide. *Journal of Financial Stability*, 33, 120–132.

This study examines the vulnerability of international financial markets to terrorism, using empirical data on terrorist incidents worldwide. The authors investigate the impact of terrorist attacks on stock market returns, volatility, and trading volumes across different countries and regions. The study employs a variety of statistical methods to analyze the data, including event study analysis and regression analysis. The findings suggest that terrorist incidents generally have a negative impact on stock market returns, leading to increased volatility and reduced trading volumes in the affected markets. The study also explores the factors that influence the extent of market vulnerability to terrorism, such as the frequency and severity of attacks, the level of economic development, and the effectiveness of counter-terrorism measures. Overall, the study provides valuable insights into the relationship between terrorism and financial markets, highlighting the importance of understanding and managing this risk in the global economy.

Таблиця В.1 - Перелік галузевих санкції проти Росії країнами світу за період 2022-2023рр

США, заборона на:	Об'єднане Королівство, заборона на:	ЄС, заборона на:	Швейцарія, заборона на:	Канада, заборона на:	Австралія, заборона на:	Японія, заборона на:
Імпорт російської нафти та обмеження цін на нафту	Імпорт російської нафти та обмеження цін на нафту	Імпорт російської нафти та обмеження цін на нафту	Імпорт російської нафти та обмеження цін на нафту	Імпорт російської нафти та обмеження цін на нафту	Імпорт російської нафти та обмеження цін на нафту	Імпорт російської нафти та обмеження цін на нафту
Морські послуги для експорту російської нафти	Морські послуги для експорту російської нафти	Морські послуги для експорту російської нафти	Морські послуги для експорту російської нафти	Морські послуги для експорту російської нафти	Морські послуги для експорту російської нафти	Морські послуги для експорту російської нафти
Імпорт російського газу	Імпорт російського газу	Імпорт російського вугілля	Російський імпорт золота	Російський імпорт золота	Імпорт російського газу	Імпорт російського вугілля
Імпорт російського вугілля	Імпорт російського вугілля	Російський імпорт золота	Імпорт металів з Росії (наприклад, заліза та сталі)	Експорт предметів розкоші до Росії	Російський імпорт золота	Російський імпорт золота
Імпорт російського золота	Російський імпорт золота	Імпорт металів з Росії (наприклад, заліза та сталі)	Експорт предметів розкоші до Росії	Імпорт предметів розкоші з Росії	Експорт металів до Росії	Експорт предметів розкоші до Росії
Експорт предметів розкоші до Росії	Імпорт металів з Росії (наприклад, заліза та сталі)	Експорт предметів розкоші до Росії	Експорт професійних послуг до Росії	Експорт технологій до Росії	Експорт технологій до Росії	Експорт технологій до Росії
Імпорт предметів розкоші з Росії	Експорт предметів розкоші до Росії	Імпорт предметів розкоші з Росії	Обмеження щодо суверенного боргу	Трансляції російських державних ЗМІ	Трансляції російських державних ЗМІ	Експорт професійних послуг до Росії
Експорт технологій до Росії	Імпорт предметів розкоші з Росії	Експорт технологій до Росії	Доступ російських банків до SWIFT	Експорт професійних послуг до Росії	Обмеження щодо суверенного боргу	Доступ Росії до фондів МВФ та Світового банку
Трансляції російських державних ЗМІ	Експорт технологій до Росії	Трансляції російських державних ЗМІ		Російський доступ до фондів МВФ та Світового банку	Анулювання статусу статус найбільш сприятливої нації	Обмеження щодо суверенного боргу

Експорт професійних послуг до Росії	Трансляції російських державних ЗМІ	Експорт професійних послуг до Росії		Обмеження щодо суверенного боргу		Доступ російських банків до SWIFT
Російський доступ до фондів МВФ та Світового банку	Експорт професійних послуг до Росії	Російський доступ до фондів МВФ та Світового банку		Доступ російських банків до SWIFT		Анулювання статусу статус найбільш сприятливої нації
Обмеження щодо суверенного боргу	Російський доступ до фондів МВФ та Світового банку	Обмеження щодо суверенного боргу		Анулювання статусу статус найбільш сприятливої нації		
Кореспондентські рахунки російських банків	Обмеження щодо суверенного боргу	Доступ російських банків до SWIFT				
Доступ російських банків до SWIFT	Кореспондентські рахунки російських банків	Анулювання статусу статус найбільш сприятливої нації				
Анулювання статусу статус найбільш сприятливої нації	Доступ російських банків до SWIFT					
	Анулювання статусу статус найбільш сприятливої нації					

Джерело: створено автором на основі [36]

Таблиця Г.1 - Характеристика пакетів санкцій ЄС за період лютого 2022 по червень 2023 рр.

Пакет	Пункти, які включає пакет
1-й	адресні санкції щодо 351 депутата Державної Думи РФ та ще 27 фізичних осіб обмеження економічних відносин із непідконтрольними уряду територіями Донецької та Луганської областей обмеження на доступ Росії до ринків капіталу та фінансових послуг ЄС
2-й	погоджено додатковий пакет індивідуальних та економічних заходів, які охоплюють фінансовий, енергетичний, транспортний та технологічний сектори, а також візову політику.
3-й	заборона операції з ЦБ РФ пакет підтримки у розмірі 500 мільйонів євро для фінансування обладнання та постачання для Збройних сил України заборона прольоту над повітряним простором ЄС та на доступ до аеропортів ЄС російським перевізникам нові санкції щодо ще 26 осіб та однієї юридичної особи
4-й	заборона на усі угоди з деякими державними підприємствами заборона на надання послуг кредитного рейтингу будь-якій російській фізичній чи юридичній особі заборона на нові інвестиції у російську енергетику торгові обмеження на залізо, сталь та предмети розкоші санкції щодо ще 15 фізичних та 9 юридичних осіб
5-й	заборона на імпорт з Росії вугілля та інших твердих копалин палива заборона на входження російських суден до портів ЄС заборона на імпорт інших товарів, таких як деревина, цемент, морепродукти та спиртні напої заборона на експорт до Росії авіаційного палива (авіагасу) та інших товарів

	заборона на депозити на крипто гаманці
6-й	заборона на ввезення з Росії сирової нафти та нафтопродуктів за обмеженою кількістю винятків заборона SWIFT ще на три російські банки та один білоруський банк зупинення транслявання в ЄС ще трьох російських держканалів
7-й	заборона на купівлю, ввезення чи передачу золота російського походження, у тому числі ювелірних виробів посилення контролю за експортом товарів подвійного призначення розширення існуючої заборони на доступ до портів роз'яснює існуючі заходи, наприклад, у галузі державних закупівель, авіації та юстиції санкції щодо ще 54 фізичних та 10 юридичних осіб, у тому числі мера Москви та Ощадбанку, великої фінансової установи
8-й	встановлення цінової межі, пов'язаної з морським транспортуванням російської нафти до третіх країн доповнення до переліку товарів обмеженого використання, які можуть сприяти військово-технічному розвитку Росії додаткові обмеження на торгівлю та послуги з Росією ще 30 фізичних та 7 юридичних осіб
9-й	заборона на експорт двигунів для дронів заборона на експорт товарів та технологій подвійного призначення заборона на інвестиції у гірничодобувний сектор заборона на операції із Всеросійським банком розвитку регіонів заборона на надання рекламних послуг, маркетингових досліджень та опитувань громадської думки
10-й	заборона експорту критично важливих технологій та промислових товарів заборона на імпорту асфальту та синтетичного каучуку заборона на надання потужностей із зберігання газу росіянам

	заборона на транзит через Росію товарів і технологій подвійного призначення, що експортуються з ЄС. призупинення дію ліцензій на мовлення RT Arabic та Sputnik Arabic обмеження можливість для громадян Росії обіймати будь-які посади в органах управління критично важливими інфраструктурами та організаціями ЄС запровадження нових зобов'язання щодо звітності для забезпечення ефективності заборон на заморожування активів запровадження додаткових санкції щодо 87 фізичних та 34 юридичних осіб, у тому числі ключових осіб, які приймають рішення, воєначальників, воєначальників групи Вагнера та виробників безпілотників.
11-й	Заборонити зміцнювати двосторонню та багатосторонню співпрацю з третіми країнами для запобігання обходу санкцій заборонити транзит товарів та технологій через Росію посилити експортні обмеження запровадження додаткових санкції щодо 71 фізичної та 33 юридичних осіб

Джерело: створено автором на основі [38]

Таблиця Д.1 - Структура торговельних санкцій країн ЄС, США та Великобританії застосованих проти росії з лютого 2022 року по липень 2023 року.

Вид санкцій	Великобританія	ЄС	США
Обмеження на експорт	Для літальних апаратів та технологічної продукції та більш всеосяжні обмеження на товари подвійного призначення, а також вугілля, нафту та золото, товари, які можуть приносити значний дохід Росія.	Для літаків, продукції, пов'язаної з нафтопереробкою, та технологічної продукції, більш всеосяжні обмеження на товари подвійного призначення та золото, а також дуже широкий спектр товарів, які можна використовувати у промислових цілях не більше Росії.	8 березня 2022 року президент Байден підписав указ № 14066, який забороняє ввезення до Сполучених Штатів наступних товарів «походження з Російської Федерації»: сирої нафти; нафту; нафтові палива, олії та продукти їх перегонки; зріджений природний газ; вугілля; та вугільної продукції.
Обмеження імпорту	Щодо заліза і сталі, вугілля, нафти, нафтопродуктів, товарів, які приносять прибуток, і золота	Щодо широкого кола товарів, які вважаються прибутковими, починаючи від сталі та вугілля російського походження та закінчуючи різними іншими поширеними експортними товарами.	Щодо заліза і сталі, вугілля, нафти, нафтопродуктів та золота
Торгові обмеження для непідконтрольних уряду територій України	Великобританія запровадила обмеження на імпорт та інвестиції, а також обмеження на експорт товарів, пов'язаних з інфраструктурою, та надання певних послуг у	ЄС запровадили обмеження на імпорт та інвестиції, а також обмеження на експорт транспортних, телекомунікаційних та енергетичних товарів та надання певних послуг у Донецькій, Луганській,	Всеосяжні санкції щодо Донецької та Луганської областей України.

	регіонах України, які не контролюються урядом України.	Запорізькій та Херсонській областях України, які не контролюються урядом України.	
Обмеження цін на нафту	Заборона на морське транспортування нафти та нафтопродуктів російського походження до третіх країн, якщо вони не підпадають під певну межу цін, встановлену ЄС, Великобританією та США.	Заборона морського транспортування нафти та нафтопродуктів російського походження до третіх країн, за винятком випадків, коли вони підпадають під певну межу цін, встановлену ЄС, Великобританією та США.	Заборона на морське транспортування нафти та нафтопродуктів російського походження до третіх країн, якщо вони не підпадають під певну межу цін, встановлену ЄС, Великобританією та США.
Транспортні обмеження	Включають авіаційні обмеження та обмеження для російських суден, що входять до портів Великобританії.	російські авіаперевізники відрізані від польотів з ЄС.	Заборона на захід суден, пов'язаних з Росією, до портів США 22 квітня 2022 року президент Байден видав Постанову № 10371, яка забороняє судам, пов'язаним з Росією, заходити до портів США.
Обмеження на використання Інтернет-послуг, послуг медіа	Включають нові зобов'язання для постачальників соціальних мереж, доступу до Інтернету та магазинів додатків	Заборона на трансляцію або внесок у трансляцію низки ключових російських станцій.	Управління з контролю за іноземними активами винесло кілька ухвал відповідно до указу 14071, що забороняє експорт, реекспорт, продаж або постачання, прямо чи опосередковано, зі Сполучених Штатів або особою США певних послуг будь-якій особі, яка перебуває в Росії.
Санкції щодо професійних послуг	Обмеження на надання британцями широкого спектру професійних	Забороняється особам з ЄС надавати низку послуг, від бухгалтерських та	

	послуг особам, що базуються в Росії, та російським компаніям	юридичних послуг до інженерних та консультаційних послуг у галузі ІТ.	
Обмеження на трастові послуги		Заборона надання послуг трастам із російськими бенефіціарами	
Заборона інвестиції			Заборона здійснення нових інвестицій у Росії, включаючи купівлю боргових чи пайових цінних паперів, випущених будь-яким юридичною особою Російській Федерації.
Експортний контроль			Обмеження на доступ Росії та Білорусі до деяких американських товарів, програмного забезпечення та технологій.

Джерело: створено автором на основі [39], [40], [41].

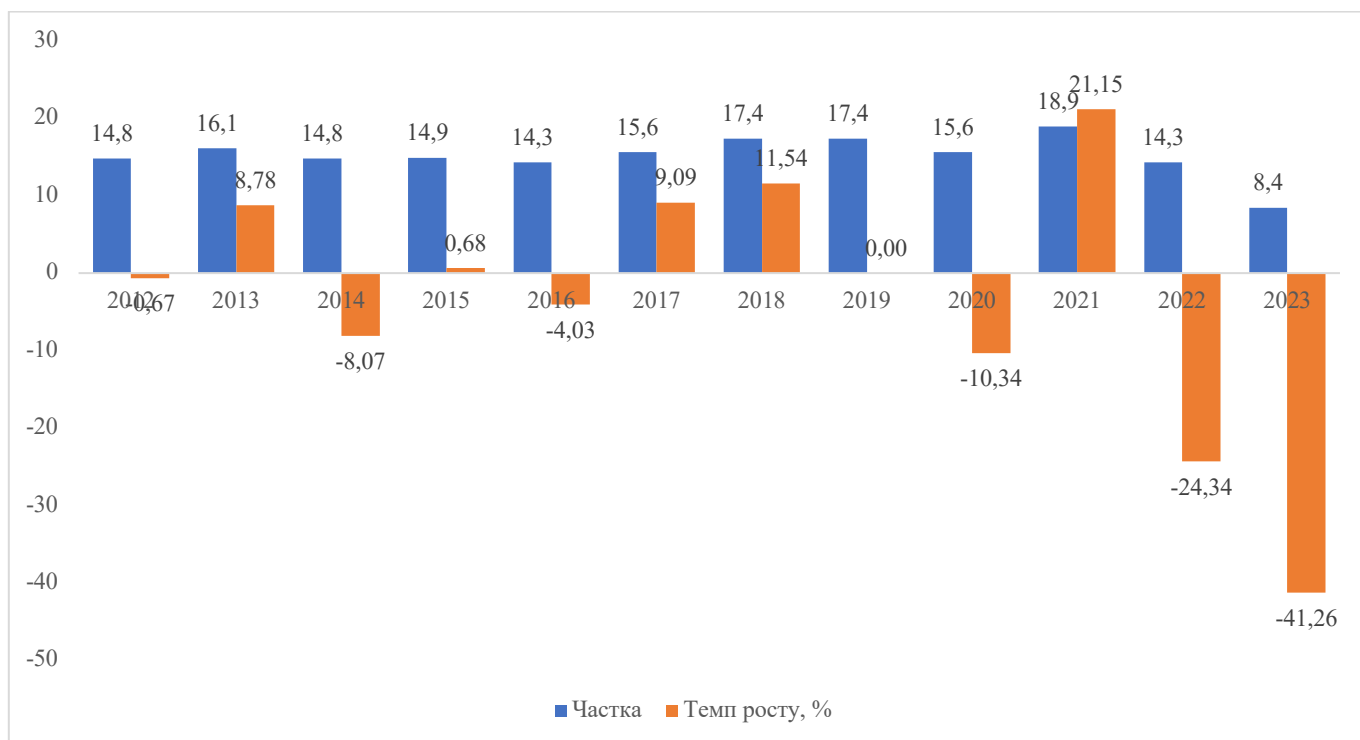

Рисунок Е.1 – Частка рф на світовому ринку природного газу

Джерело: створено автором на основі [82]

До 2022 року, Росія займала провідні позиції на світовому ринку газу, постачаючи значні обсяги свого природного газу до Європи та інших регіонів. Проте, починаючи з початку повномасштабного вторгнення в Україні, розпочатого Росією у 2022 році, ситуація на ринку газу суттєво змінилась. Отож, ми бачимо, що початком повномасштабного вторгнення частка росії на світовому ринку газу зменшилась на 41,26%, причиною цього стали впровадження санкцій розвинених країн та заборона на імпорт російського газу. Ці заходи спричинили зменшення обсягів російського газу, які постачалися на експорт, що вплинуло на глобальний ринок газу та привело до збільшення цін на газ у багатьох регіонах.

Таблиця Ж.1 - Фактори впливу війни в Україні на інвестиційну привабливість країн-членів ЄС

Фактор	Характеристика
Угоди злиття та поглинання	Війна в Україні призвела до зменшення обсягів угод та поглинання в секторах промисловості
Ріст інфляції	Країни-члени ЄС через відмову від російського газу були змушені шукати альтернативні поставки, що в підсумку вплинуло на ріст цін та інфляції в країнах та призвело до зменшення інвестиційної активності.
Санкції	Через санкції застосовані до РФ, постраждали компанії, які мали пряме відношення до інвестицій Росії.
Вихід компаній з ринку	Зменшив інвестиційну активність цих компаній, адже кошти фінансувались на покриття збитків від зупинки діяльності.
Нестабільна політична та економічна ситуації	На тлі війни в Україні в країнах членах ЄС в перші кілька місяців була несприятлива економічна ситуація, що вплинуло на скорочення обсягів інвестицій в першому півріччю.

Джерело: створено автором на основі [67]

Annotation

Poluianova A.M. «The impact of the war in Ukraine on the global economy»

Qualifying bachelor's thesis on specialty 292 "International economic relations",
2024.

The current stage of development of the world economy is characterized by an increase in the level of uncertainty in international economic relations and structural changes in the world economy. The study identifies the peculiarities of the impact of the war in Ukraine on the world economy and the key directions of transformation of Ukraine's international integration processes in the context of war.

To achieve this goal, the following tasks were formulated and solved: the essence and classification of wars were revealed, the forms of the war's impact on the world economy were identified, the dynamics of the war in Ukraine on the world financial markets, agricultural markets and energy markets were analyzed, the impact of the war on the EU's investment attractiveness was assessed, and the key directions for transforming Ukraine's international integration processes in the context of war were identified.

The paper uses theoretical and empirical research methods, which allowed to obtain results on the impact of the war in Ukraine on the world economy. The scientific literature of Ukrainian and foreign authors, analysis of statistical data and information from international organizations were used. The results of the study can be useful for understanding the impact of the war on the economy and for developing strategies for the further development of Ukraine's international relations.

Year: 2024

Короткий звіт за результатами перевірки кваліфікаційної роботи антиплагіатною інтернет-системою Unicheck:

Ім'я користувача:
Доцент кафедри європейської економіки і бізнесу Л...

ID перевірки:
1016295391

Дата перевірки:
29.05.2024 22:07:36 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
29.05.2024 22:13:51 EEST

ID користувача:
100005726

Назва документа: Полуянова А.М. Вплив війни в Україні на світову економіку без джерел

Кількість сторінок: 55 Кількість слів: 10265 Кількість символів: 74126 Розмір файлу: 234.65 KB ID файлу: 1016087944

34.2% Схожість

Найбільша схожість: 6.39% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1014974499)

9.05% Джерела з Інтернету

298

Сторінка 57

32.4% Джерела з Бібліотеки

471

Сторінка 60

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

2